

The Project Gutenberg eBook of Elämän hawainnoita 03: Suku=ylpeys; Tahdon voima, by Pietari Päivärinta

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Elämän hawainnoita 03: Suku=ylpeys; Tahdon voima

Author: Pietari Päivärinta

Release date: January 24, 2005 [EBook #14775]

Most recently updated: December 19, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ELÄMÄN HAWAINNOITA 03: SUKU=YLPEYS;
TAHDON WOIMA ***

Produced by Tapio Riikonen

ELÄMÄN HAWAINNOITA III: Suku=ylpeys; Tahdon voima

Kirj.

P. Päivärinta

WSOY, Porvoo, 1891.

SUKU=YLPEYS.

I.

Oli vuoden 1807 syksy. Oulussa oli silloin markkinat mihin oli kokoontunut wäkeä maamme kaikilta kulmilta, kuten tawallista on. Tieto Wenäjän hankkeista rynnätä Suomeen oli jo huhuna lewinnyt kansankin korwiin, ja siitäkös oli kaikilla puheen ja miettimisen aihetta.

Keskellä toria nähtiin parwi iloisia poikia, jotka päin yhteen seisoiwat ja wilkkaasti keskusteliwat jostakin asiasta; iloinen raitis nauru purskahti wälisti puhujain huulilta ja olipa tuo nauru joskus niin woimallinen, että oli potkaista päästjänsä seljälleen.

Kun pojat tuossa niin iloisesti haasteliwat, tulla tepasteli parwi tyttöjä poikia kohden; pojat eiwät huomanneet heidän tuloansa, niin oliwat he kiintyneet puheeseensa. Kun tytöt tuliwat poikien kohdalle,

seisahtuiwat he, ikäänkuin kuunnellaksensa heidän puhettansa.

"Jos wain wenäläinen on niin rohkea, että uskaltaa tulla meidän maahamme, niin näissä kämmenissä hieromme me hänet yhtä pehmeäksi kuin naurispaistikaisen", sanoi tyttöjen juuri seisahtuessa eräs pitkänsolakka, walkotukkainen ja sinisilmäinen poika nyrkkejänsä puristellen.

"Wenäläiset eiwät ole juuri niin helppoja wanutettawia, sen he owat useammasti kuin kerran toteen näyttäneet; enempää kuin kewytmielisiä sanoja tarwitaan woimallista wihollista wastustaessa", sanoi etewin tyttöparwesta, ja niin oliwat tytöt sekaantuneet poikien keskusteluun.

Poikaparwi pyörähti nyt tyttöihin päin; he huomasiwat kauniin sukupuolen olewan heidän wastustajansa.

"No, mitä meidän siis pitäisi tehdä teidän mielestänne?" kysyi äsköinen poika harmista punastuneena.

"Työllä ja totuudella näyttää, että teillä on isänmaa, jonka edestä woipi tarwittaessa kuolla", wastasi tuo äkäinen, miellyttävän näköinen tyttö ujostelematta, hieno hymy huulillansa.

"Niinkö luulet, ettemme woi sitä tehdä?" kysyi poika puoli=kiiwastuneena.

"Suurin ennakkokerskaaja on useinkin suurin pelkuri ja tyhjäntoimittaja", sanoi tyttö wakawasti.

"Sinä olet minussa loukannut kaikkia Suomen poikia ja laskenut lauseita, joita et woi toteen näyttää. Sen minä sanon kaikkien Suomen poikien nimessä sinulle ja samassa kaikille tytöille, ettemme pelkää enempää wihollista kuin omaa henkeämmekään, kun kysymys on isänmaan pelastamisesta; wielä elää Suomen pojissa esi=isäin henki", sanoi poika puolisuuttuneena.

"Saapa nyt nähdä! Kauan ei tarwinne odottaa, ennenkuin on täytymys ryhtyä sanasta tekoon", sanoi tyttö jäykästi.

Herra tiesi kuinka kauan olisi poikien ja tyttöjen wälillä kestänyt tuota puoleksi todellista, puoleksi leikillistä sanakiistaa, ellei eräs asiaankuulumaton tapahtuma olisi sitä katkaissut.

Juuri kun tyttö lausui wiimeisiä sanojansa, ajaa karautti eräs juopunut mies ratsain wirkulla hewosellaan täyttä wauhtia poika= ja tyttö=parwea kohden. Kukaan heistä ei huomannut lähenewää waaraa, niin kiintyneitä oliwat he puheeseensa. Kun tuo hurja ratsastaja tuli aiwan likelle, hawaitsiwat useat hänet ja wäistiwät, mutta tuo wäittelewä poika ei huomannut selin olonsa wuoksi, ennenkuin ratsastaja ajoi hänen päällensä ja hän kaatui—niinkuin näytti—kuolleen hewosen jalkoihin. Hewonen oli lyönyt kawiollaan ison haawan hänen otsaansa.

II.

On kulunut joku wuorokausi. Erään kaupungin laidalla olewan pienen talon pienessä kamarissa hourailee sairas. Nuori poika on hän. Usein hapuilee hän käsillensä ympärillensä ja sanoo: "wihollinen on maassa, nouskaa, pojat, häntä miehissä wastustamaan! Ei yksikään teistä saa olla pelkuri, sillä tytöt jo ennakolta häwäisewät meitä.—Se saakelin tyttö! hän särki sydämeni loukkaawilla sanoillaan, mutta wielä enemmän säihkywillä silmillään ja—ja—woi kuinka hän oli kaunis ja isänmaallista tulta täynnä!"

Niin houraili sairas, mutta yötä päiwää walwoi hänen wuoteensa wieressä eräs hento nainen, josta sairas ei mitään tiennyt. Kahdesti päiwässä käwi lääkäri sairasta katsomassa, tutkimassa hänen tilaansa ja määräämässä mitä milloinkin oli tehtävä. Nuori nainen kuunteli huolella lääkärin määräyksiä, ja noudatti niitä tarkoin. Kun lääkäri oli poissa, otti nainen warin sairaan pienimmästäkin liikahduksesta ja äännähdyksestä. Siinä oli hän heti jäähdyttämässä hänen polttawaa otsaansa, kouhottamassa ja wilpastuttamassa hänen tulistuneita pään=alusiaan, antamassa rohtoja ja suunkastetta, ja sitä hän teki uupumatta, wäsymättä.

"Kuinkahan luulette käywän, herra tohtori?" kysyi nainen eräänä kertana kun lääkäri tutki sairaan tilaa.

"Joll'ei kuume anna kohta perään, niin on hän mennyt mies", sanoi lääkäri päätään pudistaen.

Nainen huokasi raskaasti.

Jonkun päiwän takaa sanoi lääkäri, tutkiessaan sairaan tilaa: "aiwokuume on tauonnut, minä toiwon."

Nainen huokasi nytkin, mutta hän hypähdytti tietämättään jalkojaan, sillä se oli toiwon huokaus.

Lääkärin määräyksestä lisättiin nyt waloa huoneeseen, joka tähän saakka oli ollut melkein pimeä.

Toisena päiwänä sen jälkeen raotti sairas silmiään. Tuo nuori nainen oli kurotuksissa sairaan ylitse, sillä hän oli häntä tarkastamassa. Sairaana hajanainen katse kohtasi naisen kaswot ja riutuneella äänellä sanoi hän: "woi! missä minä olen?"

"Sinä olet hywässä turwassa, ole huoletta! Lääkäri on sinut käsenyt olemaan rauhassa", sanoi nainen, ja sairas raukesi taas horrokseen.

Seuraawana päiwänä awasi taas sairas silmänsä ja katsoi hoitajatartansa.

"Woi Jumala! Sinäkö se olet?" huudahti hän.

"Minähän se olen. Lupaahan nyt olla rauhassa ja hiljaa, niin minä kerron sinulle enemmän kun paranet; sinä olet wielä kowin heikko", sanoi nainen.

Sairas totteli.

Seuraawana päiwänä julisti lääkäri waaran olewan ohitse ja hänen apunsa tarpeettoman, semminkin kun sairaalla on niin hywä hoitaja, niinkuin hänen sanansa oliwat.

Sairas tuli aina terweemmäksi ja hän woi ruweta hoitajansa kanssa keskustelemaan.

Lukija jo huomannee, etteiwät sairas ja hänen hoitajansa olleet ketään muita kuin nuo silloiset riita=towerit tuolla torilla.

Hoitaja tiesi jo tarkoin, ken hänen riitakumppaninsa ja hoidettawansa oli. Hän tarwitsi ne tiedot sen wuoksi, että woi antaa tiedot hänen kotiinsa, mitenkä markkinamiehen oli markkinoilla käynyt. Nyt noita tietoja hankkiessaan oli hän saanut selwille, että hoidettawansa oli ylipuolesta, maakunnan wahwimman, Repola nimisen talon Heikki niminen, ainoa poika. Kirjallisesti antoi sairaan hoitaja Repolaan tiedon, että Heikki oli saanut markkinoilla wähäisen wamman, että hän on lääkärin hoidettawana ja paranee pian niin että woi terweenä tulla kotiinsa; omaan kotiinsa oli hän myös antanut tiedot, minkä tähden hän niin kauan wiipyy; molemmat nuo tiedot oliwat tarpeellisia, sillä muutoin olisi heidän tähtensä kodeissa tultu lewottomiksi.

Niin. Hoitajattarella oli tieto, ken hänen hoidettawansa oli, mutta Repolan Heikillä ei ollut wähintäkään tietoa, ken hänen hoitajansa oli.

Sairas oli walweella, waikka wielä heikkona. Hän katseli salaa tuota punaposkista ja kaikin puolin kaunista ja miellyttäwää silloista wäittelykumppaniaan ja nykyistä suurinta hywäntekijäänsä, kun hän, tietämättään että häntä tarkastellaan, toimi heidän nykyisen, yhteisen pienen toimeentulonsa hyödyksi.

"Kuinka sinä olet joutunut tänne minua hoitamaan? Puhu! Minä en ole enää kowin heikko", sanoi sairas.

"Muistatko, minkä turman sait tuolla torilla?"

"Muistan. Luulen tämän taudin saaneeni sen hurjan ratsastajan hewosen kawioista?"

"Aiwan niin. Entäs mitä sitten seurasi?"

"En, sitä en muista wähääkään."

"No, minä kerron sen sinulle. Sinä pyörryit, mutta kaikki luulimme sinun kuolleen. Useimmat lähtiwät hurjaa ratsastajaa kiinni ottamaan, mutta turhaan, sillä hän lensi kuin nuoli. Toinen osa ihmisistä juoksi kauhistuneena pois ja pian olin minä yksin sinun tykönäsi. Minä kyyristyin sinua katsomaan ja huomasin weren wirtanaan wuotawan otsastasi. Heti siwalsin minä huiwin päästäni ja sidoin sillä haawan niin lujaan, ettei se enää juossut. Sitten pyysin jonkun paikalle tulleen henkilön katsomaan ettei sinulle tulisi mitään wahinkoa, ja niin lähdin minä hakemaan huonetta, johon toimittaisin sinut. Semmoisen löysinkin täältä laitakaupungista, sillä komeita huoneita ei minulla ollut waraa wuokrata. Tähän kannoimme sinut armeliasten ihmisten awulla. Täällä olen sinua hoitanut koko sairautesi ajan, yötä ja päiwää; lääkärin apua olen myös hankkinut. Sinun ja omaan kotiini olen antanut tiedot, ett'eiwät he pelkäisi; sinun kotiisi wähän keweämmät, omaani todelliset. Siinä kaikki mitä tarwitset tietää", kertoi neito.

"Sinä olet paljon nähnyt minusta waiwaa", sanoi poika liikutettuna.

"Se oli minun welwollisuuteni."

"Ethän edes tuntenutkaan minua!"

"Mutta kuitenkin olit sinä suuressa awun tarpeessa."

"Ja olimmehan juuri riidelleet."

"Emmehan toki hengen, jos kohtakin isänmaallisissa asioissa."

"Ken, herran tähden, sinä sitten olet, joka niin paljon olet pakotta waiwaa päällesi ottanut?"

"Olen sotamiehen tyttö."

"Ja mistä?"

"Siikajoelta."

"Nimesi!?"

"Isäni nimi on Kuula."

"Entä oma nimesi?"

"Liisa on minun nimeni", sanoi tyttö ja huokasi raskaasti.

"Joko olet wanha?"

"En wanha, enkä nuorikaan."

"Kuinka sitten?"

"Kahdeksantoista."

"Wieläkö isäsi elää?"

"Wielä, hän on parast'aikaa sotapalveluksessa."

"No, miten voit saada tohtorin liikkeelle ja miten olet woinut hankkia rohtoja ja muita tarpeita tällä ajalla?"

"Minulla oli siksi waroja."

"Woi, woi Liisa! Paljon olet sinä uhrannut tietämättömän asian eduksi, tuntemattoman miehen hyväksi!" sanoi Heikki ja katsoi kummastuksin kaunista, jaloa tyttöä.

Liisa loi katseensa alas.

"Minä olen aina noudattanut sitä ajatustapaa, jonka isäni on opettanut, että minun töissäni olisi enemmän kuin sanoissani", sanoi hän sitten ujusti.

"Woi! älä puhu enää niin, Liisa. Sinulla on jalo sydän, sen tunnen nyt. Nyt ymmärrän mitä tuolla pienellä kiistallasi tarkoittit silloin tuolla torilla, ja saatpa nähdä, että minä otan neuwostasi warin", sanoi Heikki.

"Jumala suokoon niin käywän!" sanoi Liisa hiljaa.

Niin keskustelivat nuo niin kummallisesti yhteen sattuneet nuoret ja tulipa heille tuossa keskustelussa monta ennen tuntematonta asiaa ilmi.

Heikki parani terweeksi; hän maksoi Liisalle kaikki mitä hän oli kuluttanut, mutta waiwoistaan ei Liisa ottanut mitään, waikka kuinkakin toinen olisi tarjonnut.

Heidän olisi pitänyt nyt erota, mutta ero oli kummallekin raskas, ja pitkä äänettämyys seurasi tuota waikeata tilaa. Wihdoin otti Heikki Liisaa kädestä kiinni ja sanoi: "paljon olet uhrannut minun tähteni, mutta vielä paljon enemmän waadin sinulta, waadin itseäsi kokonaan omakseni."

Tyttö ei ottanut kättään pois; hän kallisti päänsä Heikin rinnalle ja kuiskasi: "kuinka se on mahdollista niin äweriään talon pojalle ja sotamiehen tyttärelle?"

"Kahta yksineuwoista ei erota mikään, ja eihän sotamies ole mikään kunniaton ihminen. Mitään esteitä en pelkää, kun wain saan sinun suostumuksesi"—he kallistuiwat toisiansa kohden ja sulkiwat toisensa syliinsä.

"Hyvästi, Liisa! Pian käyn minä sinua tervehtimässä", sanoi Heikki viimein, irtauttaen itsensä yhteisestä syleilystä.

"Hyvästi, Heikki", kuiskasi Liisa, ja niin he erkaniivat.

III.

Iso oli ilo Repolassa, kun Heikki tuli terwennä kotiin. Wielä isommaksi tuli se, kun saatiin tietää, että Heikillä oli ollut niin alttiiksi antautuwainen ja uhrautuwainen hoitajatar. Heikki oli koko kuwaswoimansa kywyllä sen wanhemmilleen selittänyt, wieläpä hän selitti hoitajattarensa kauneuden ja jalon luonnonkin, niin hywin kuin taisi. Miksikä niin? Syy on aiwan selwä: Heikki pelkäsi jotakin, toiwoi jotakin; kummallinen ristiriitaisuus yhdessä ja samassa asiassa.

Heikki tiesi ja tunsu Pohjanmaan äweriään ja rikkaan talonpojan aatelisen suku=ylpeyden, tiesi ja tunsu, ett'ei tuo ylpeys ollut wielä koskaan antanut heidän lastensa mennä köyhiin naimisiin, ei pojan walita itsellensä köyhää tyttöä elämänsä kumppaniksi. Jos joku oli rohjennut sen tehdä, oli hän armotta ajettu tyhjänä pois kotoa, ja isän ja äidin sydän, rakastawien rakkaus ja sydänten asia ei semmoisessa tapauksessa tullut koskaan kysymykseen.

Tuommoisen aateli=ylpeyden tunsu Heikki wanhemmissaankin ja sitä pelkäsi hän. Hän oli sydämestään rakastunut sotamiehen tyttäreen, Kuulan Liisaan. Hän tahtoi hänet tawalla tahi toisella saada omaksensa, mutta wanhempiensa mieltä ei hän olisi tahtonut loukata. Siinä tarkoituksessa että se hywää waikuttaisi hänen wanhemmissaan oli hän ylistänyt rakastettunsa awuja ja odotti wanhempiensa myötätuntoisuutta sydämensä asialle, sitä toiwoi Heikki.

"Jumala johdatti tuon sotamiehen tyttären siihen, hän on sinun henkesi pelastaja ja warmastikin jalo ihminen", sanoi Repolan isäntä, Heikin isä, kun kuuli poikansa kertomuksen.

Heikki toiwoi.

"Minä rakastan tuota tyttöä sydämestäni, sallikaa, isä, saaha minun hänet omakseni", sanoi Heikki rohkaistuneena.

Isän kaswot synkistyiwät.

"Sotamiehen tyttö, köyhä tyttö!" sanoi isä viimein kolkosti.

"Niinhän hän on, mutta hän on jalo ihminen, isä; niin kuin tiedätte on hän pelastanut henkeni", myönsi ja muistutti Heikki.

"Repolan talon asukkaaksi ei ole wielä koskaan tuotu kerjäläistä, ja siitä suwun kunnia, eikä sitä tuoda wielä nytkään, sen takaan. Palkitse kerjäläisen waiwat niin runsaasti kuin tahdot, mutta meille häntä et koskaan tuo", sanoi isä kolkosti.

Suku=ylpeys oli laskenut tuomionsa.

"Mutta kumminkin, isä, täytyy minun saaha Kuulan Liisa, köyhä sotamiehen tytär omakseni", sanoi Heikki päättävästi.

Totinen rakkaus oli tehnyt päätöksensä.

"Siinä tapauksessa käytän kaikkea sitä waltaa, joka minulla on omaisuuteeni ja lapseeni", sanoi isä synkästi.

Sen enempää ei puhuttu, sillä Heikki tunsu isänsä, mutta ei isä poikaansa.

Heikki nakkausi wuoteeseen suullensa maata, ja selwään huomattiin hänen itkewän.

"Mitä tuo poika itkee, mitä on hänelle tapahtunut?" kysyi Heikin äiti sen nähtyänsä.

"Hän itkee kerjäläistyttöä", sanoi isä.

"Wai niin! Warmaan tuota, jota hän niin kauniiksi ja jaloksi kuwaili. Heitä, poika=rukka, pois turhat miettimit, ne eiwät kumminkaan menesty", sanoi äiti.

Aamu tuli, mutta Heikkiä ei enää ollutkaan Repolassa; tyhjä oli Heikin kamari, tyhjä hänen vuoteensa. Hän oli mennyt, oli jättänyt Repolan ja vanhempansa; todellinen rakkaus oli woittanut vanhempain rakkauden ja lapsuuden kodin.

Ollessaan laillisessa ijässä meni Heikki pappilaan, otti sieltä papinkirjansa ja alkoi astella.

"Nyt on Heikki mennyt, nyt ei ole enää meillä Heikkiä", hätäili äiti, kun hänen lähtönsä tuli tunnetuksi.

"Kyllä routa porsaan kotiin tuopi", sanoi isä yhtäkaikkisesti.

Toteutuiko tuo sananlasku? Senpä saamme nähdä.

Mihin ohjasi Heikki askeleensa? Siikajoelle, pieneen sotamiehen torppaan—Liisan luo.

Sydämellinen oli siellä vastaan=otto ja vielä sydämellisemmäksi se tuli, kun Heikki ilmoitti olevansa niin tyhjä mies kuin tässä näkyy ja että hän aikoi nyt ruweta sotamieheksi. Silloin sulki Liisa Heikin syliinsä ja sanoi: "Sinä, Heikki, olet parempi mies kuin luulinkaan."

"Sinä olet, Liisa, minut tehnyt hyväksi, vieläpä kahdessa kalliissa asiassa, joista en ennen tietänyt mitään; olet nimittäin opettanut minut rakastamaan jaloa sydäntä ja isänmaata, ja olenpa näyttävä sinulle, rakas Liisa, että osaan muutakin tehdä, en wain korseasti puhua, sillä tunnustanpa nyt täydestä sydäimestä, että tuo kerskaukseni tuolla torilla olikin wain todellakin muiden matkimista, ulkokullattua tyhjää kerskausta", sanoi Heikki.

"Katsokaa, rakas äiti! Tässä on minun sulhaseni, waikk'en ole tohtinut teille siitä mitään wirkkaa, asiaa kun en ole woinut oikein totena pitää—tuo haawoitettu poika tuolla markkinoilla. Hän on nyt köyhempi kuin minä ja rupeaa sotamieheksi", esitteli Liisa.

"Jalo, kaunis nuorukainen on hän. Jumala teitä siunatkoon!" sanoi Liisan äiti ja kyneleet waluiwat alas pitkin hänen puoleksi lakastuneita poskia.

Kauaa ei wiiwytty ennenkun molemminpuolisella suostumuksella päätökset oliwat tehdyt. Heikki päätti lähteä Ouluun oppimaan sotamiehen temppuja ja sitten, kun hänestä tulee kelpo sotamies—sitten päättävät he liittonsa Liisan kanssa, jonka he oliwat solmineet.

Huomen-aamulla lähtikin jo Heikki. Hän saapui onnellisesti perille ja pääsi heti siellä harjoitus=komppaniaan, ja hän äkseerasi niin ahkerasti, että maa tömisi ja hiki otsasta walui.

IV.

Wuosiluku on muuttunut. Talwi on wähän yli puoliwälin. Wenäläiset owat jo rynnänneet wihollisina maahan; huhut owat siis toteutuneet. Kaksipäinen Wenäjän kotka oli iskenyt kyntensä Suomen jalopeuraan.

Suomalaiset owat aina olleet lailliselle hallitsijallensa uskollista kansaa, wereen ja henkeen asti uskollista. Suomi oli Ruotsin kanssa ollut yhteydessä seitsemän wuosisataa. Sillä ajalla oli Suomi saanut kristinuskon ja lakinsa, ja muutoinkin oli se kohonnut inhimillisessä siwistyksessä. Uskollisesti ja urhoollisesti seisoiwatkin suomalaiset ruotsalaisten rinnalla kaikissa heidän taisteluissaan ympäri Eurooppaa, kastellen tuoreimmalla werellänsä wieraita maita, ansaiten siten kalleimmalla maksulla kunniaa emämaalle, usein silloinkin, kun oma maa kärsi kowaa wihollisen sortoa ja häwitystä. Kansan suussa kulkewat tarut, jotka jokainen lapsikin tunsi, wenäläisten tekemistä tuho= ja hirmutöistä, semminkin isonwihan aikana, oliwat päällepäätteeksi sytyttäneet rakkautta Ruotsia, wihaa ja inhoa wenäläisiä kohtaan. Kun kaiken tämän otamme lukuun, oliko kumma, että koko Suomi katseli kauhulla wenäläisen maahan ryntäystä ja että kansassakin wallitsi kiihkeä taistelun himo?

Me olemme nähneet kansassa olewan tuota sotaista intoa, ennenkuin sota oli alkanutkaan, ja nyt kun se oli alkanut, eneni into isommaksi.

Sen innon elähyttämänä lähti Heikkikin pois Oulusta, aikoen niin mennä säännölliseen taisteluun isänmaan edestä. Ensinnä toki meni hän Kuulan torppaan, ainoain ystäwiensä kanssa tuumittelemaan retkestänsä ja hywästit heille sanomaan.

Heikki oli niin innoissaan, että päätti lähteä etelä=Suomeen, päästäksensä jo ensimmäisissä kahakoissa

taistelemaan. Hupaisen yön oltuansa rakastettunsa ja tulewan anoppinsa seurassa, jolloin ei joudettu nukkumaan, lähti Heikki jo seuraavana aamuna aikaisin tallustelemaan etelää kohden, monenkertaisten sydämellisten ja kyyneleillä kastettujen onnentoivotusten seuraamana.

"Muista, rakkaani, ettet petä koskaan weljiäsi etkä isänmaatasi! Petturi ansaitsee ja kantaa ikuisen häpeän", sanoi Liisa Heikille itkunsa seasta viimeiseksi sanakseen.

"Jumala olkoon koko Suomen sotajoukon ja sinun turwanasi!" huusi Liisan äiti vielä Heikin jälkeenkin, wapisewalla äänellensä.

Heikki ei jaksanut puhua mitään; hän lähti, käsiä puristettuansa, äänettömänä astuskelemaan, mutta kuumat kyneleet waluiwat pitkin hänenkin miehekkäitä kaswojansa.

Samalla wiikolla ehti Heikki Hämeenlinnaan ja pääsi mukanaan olewan suosituskirjeen awulla majuri Herten'in johtamaan Uudenmaan jääkärikomppaniaan.

Kun Heikki tuli Hämeenlinnaan, oli Klingspor jo silloin Suomen sotawäen ylimäisenä päällikkönä. Jokainen suomalainen tietää, kuinka arka, pelkuri ja kunnoton sotapäällikkö hän oli. Urhea wäki paloi tappelun halusta ja hammasta purren totteliwat he ylipäällikön antamia peräymis=käskyjä. Niin alotettiin tuo kuuluisa pakoretki, jonka wertoja tuskin historia tietää. Siellä täällä tehtiin wain sen werran wastarintaa, että Klingsporin lihawat lihawadit ja wäestön muonawarat saatiin pelastetuiksi, siinä kaikki. Missä wain Suomen wäki sai kääntyä päin, siinä osoittiwat he, ett'eiwät he ole paon häpeätahraan wikapääät.—Niin kiireistä oli tuo pako, että kun meikäläiset lähtiwät Hämeenlinnasta Maaliskuun alkupuolella, oliwat he Siikajoella jo Huhtikuun kahdeksantenatoista päiwänä!—

Nyt oli Heikkikin taas likellä rakkainta ystäwäänsä, morsiantansa, mutta minkälaisella sydämellä ja tunteilla? Paon saastainen häpeä painoi raskaasti hänen sydäntänsä.

Suomalaiset oliwat asettuneet pohjoispuolelle Siikajokea, kirkon=kylään; he tarwitsiwat lewähtää kiireisen marssin ja tiheäin wihollisen torjumisien wuoksi, sillä wiholliset kihisiwät aiwan suomalaisien kantapäillä.

Kun suomalaiset oliwat asettuneet kortteereihinsa, astui Heikki päällikkönsä eteen ja pyysi parin tunnin lomaa.

"Sotamiehelle ei woi antaa lomaa silloin kun wihollinen on aiwan kintereillä", sanoi päällikkö jyrkästi.

"Parin tunnin kuluttua olisin minä paikallani, olisin käynyt wain omaisiani terwehtimässä", lisäsi Heikki ujosti.

"Meidän muidenkin on täytynt jättää omaisemme, eikä ole auttanut pyrkiä heitä lellittelemään", sanoi urhea päällikkö kolkosti.

Wedet kierahiwat silloin urhoollisen soturin silmiin.

"Minulla on tässä likellä enemmän kuin omaisia. Minulla on morsian, jonka kanssa teimme ikuiset liitot juuri kun lähdin sotariweihin. Hänelle olisin wain käynyt sanomassa hywästit, sillä minä en aio paeta tämän etemmäksi. Paon häpeätahra on koko Suomen armeijan niskoilla. Koko Suomi katsoo meitä ylön ja naisetkin pilkaten kauhistuwat kunnottomuuttamme. Morsiameni on kerran jo warannut minua pelkurimaisuudesta, mutta minä woin ennen kuolla kuin kantaa tätä muiden pakottamaa pelkurin häpeää. Tottahan wihollinen on niin armollinen, että pelastaa minut kuolemalla tästä häpeän tuskasta, ja silloin on morsiameni kunnioittawa minua koko ikänsä pelkäämättömänä soturina. Antakaa anteeksi, herra majuri! mutta niin olen päättänyt, minä ja moni muu", puhui Heikki sortuneella äänellä.

Nyt oli wuoro majuri Herten'in silmiin kyneleitä nousta.

"Urhoollinen Repo! (Se oli Heikin huutonimi). Sanotko niin? Se on ääni, joka minunkin sydämessäni on kauan hämäränä soinut, mutta nyt se selkeni ja kirkastui. Pako on häpeällinen työ, se on tosi. Jo aikoja olen hawainnut sinut urhoolliseksi mieheksi ja muutoin en olisikaan korottanut sinua aliupseeriksi, mutta en toki olisi sinussa luullut tuommoista teräkseltä kalskahtawaa tulta löytywän. Mene Jumalan nimeen morsiamesi luo, mutta muista parin tunnin päästä olla paikallasi", sanoi majuri liikutettuna.

Heikki kiitti, kumarsi ja lähti.

V.

Kuulan torppa oli Siikajoen kirkolta puoli penikuormaa etelään päin, Pattijoen ja Siikajoen välillä, eikä aiwan kaukana maantiestä.

Luwan saatuaan hankki Heikki heti itsellensä talonpoikaisen puwun, jonka hän puki ylleen sotamiehen pukineen sijaan. Sitten hän kiireesti, kaukaa haarratellen, samosi metsiä myöten tuohon torppaan, joka oli hänelle niin rakas. Sinne pääsikin hän onnellisesti, mutta mikä hämmästys käsitti hänet sinne tullessansa. Liisaa ei ollutkaan, rakastettu oli poissa, wenäläiset oliwat hänet juuri wähää ennen Heikin tuloa wieneet wangittuna pois. Liisan äiti oli wain puolipyörtyneenä autioksi paljastetussa mökissä; hän ei woinut muuta tehdä kuin wännellä käsiänsä ja huutaa: "woi minun lastani, woi minun lastani! woi niitä jumalattomia wihollisia".

Heikki ei neuwotellut kauaa. Oitis sieppasi hän wanhan Kuulan waatteuksen, housut, takin ja karwalakki=reuhkan; ne solmisi hän nyyttiin. Sitten lähti hän iskemään wihollisen jälkiä.

Kauan ei tarwinnut hänen sitä tehdä, ennenkuin hän joutui wihollisen etuwartijain kynsiin. Wenäläiset ottiwat hänet kiinni, syynäsiwät ja tutkiwat hänet tarkasti, mutta mitään asetta tai muuta waarallista eiwät he häneltä löytäneet, tuon nyytin wanhoja waatteita wain. Heikki teki itsensä niin yksinkertaisen ja iloisen näköiseksi kuin suinkin wain woi ja wenäläiset päästiwät hänet irti, wieläpä taputtiwat häntä poskelle ja sanoiwat: "dobra musikka!" Sen jälkeen sai hän mennä minne halutti.

Oli puhtokunta, jossa oli useampia taloja; eräs niistä oli aiwan lähellä tiheää metsää; osa Wenäjän wäestä oli majoittunut niihin taloihin. Heikki käänsi askeleensa tuota metsän likellä olewaa taloa kohden ja kun etuwartiat oliwat hänet kerran läpi päästäneet, eiwät wiholliset hänestä suurta lukua pitäneet; toki he kumminkin wielä tarkasteliwat Heikin. Nyyttinsä porstuaan heitettyänsä, astui hän tuohon suureen wanhaan tupaan.

Tupa oli wihollisia täpisten täynnä ja siellä oli Liisakin. eräs pitkä ja rotewa wihollisen upseeri pyrki parhaillaan tyttöä halaillemaan ja tyttö antoi hänelle ehtimiseen niin woimallisia tyrkkäyksiä, että upseeri tollahteli tuotakin tuokemmaksi. Toiset wenäläiset nauroiwat täyttä kurkkua upseerin huonosti onnistuneille yriytyksille. Niin oliwat asiat Heikin tupaan tullessa.

Heti huomasi kiusattu tyttö Heikin ja hän päästi pienen parahduksen, mutta ei Heikki arwellut hetkeäkään, waan hän astui kiusaawan upseerin luo ja antoi samassa hänelle semmoisen korwapuustin, että hän lensi tuotakin tuokemmaksi seljällensä. Sen tehtyä töytäsiwät sekä Heikki että Liisa ulos owesta. Porstuassa sieppasi Heikki nyyttinsä, töytäsi sen siwumenessään Liisalle ja sanoi: "juokse metsään päin"; itse lähti hän juoksemaan toista suuntaa kohti, toiseen taloon päin. Liisa teki kuten käskettiin ja heti nyytin suusta tapasi hän paperilipun, johon oli lyijykynällä kirjoitettu sanat: "Pue ensi tilassa nämä waatteet yllesi ja pelasta itsesi—huomenna minä tappelen. Hywästi!"

Wiholliset eiwät lähteneet Heikkiä takaa ajamaan; kentiesi eiwät he hywäksyneet tuota tytön kauneuden hurmaaman raa'an upseerin ilkitekoa; he päästiwät wain sydämellisen naurun, nähtyään minkä nawakan korwapuustin Heikki hänelle antoi. Mutta niin pian kun puustin saanut upseeri tointui kuperkeikastaan, siwalsi hän aseensa seinältä ja lähti Heikin jälkeen; Liisaa ei hän ennättänyt nähdäkään, sillä hän oli jo metsässä. Niin pian toipui huimauksen saanut upseeri, että hän oli melkein Heikin kannaksilla ja päälliseksi oli takaa ajaja nopea juoksemaan. Eksyttääksensä takaa ajajaansa juoksi Heikki toisen talon ison nawetan ja ladon solaa kohden. Mutta nyt sattui toisesta talosta tulemaan eräs toinen wihollinen, jonka sylissä oli sotawäen limppuja niin paljon kuin pysyi.

Hänelle morahiti takaa ajawa wihollinen jotain ja juuri kun Heikki kerkisi solaan, oli limppu=wenäläinen solan toisessa päässä häntä wastassa ja takaa=ajajan pistin wälkkyi hänen takanaan. Jo luuli Heikki tuhon itsellensä tulewan, mutta samassa hän huomasi, ett'ei leipä=wenäläisellä ollutkaan aseita ja ilman sitä oli hänen sylinsä limppuja täynnä. Häntä kohden töytäsi Heikki kaikella woimallaan ja seuraus oli semmoinen, että limpun kantaja paukahti seljälleen ja limput romahtiwat pitkin kujaa, jossa ne tahrantuiwat kelpaamattomiksi, sillä solassa oli paljon lokaa. "Jei ponimaju", ärjyiwät ryssät, mutta sillä wälin kannikoitsi Heikki jo kaukana wainioin seljällä, häntä oli mahdoton enää saawuttaa.

Samaan aikaan nähtiin hennon, nuoren ja kauniin nuorukaisen käwelewän pois päin wihollisen majakoista, metsästä aukialle, sille suunnalle, jossa ei wihollisen etuwartioita ollut, eikä luultu tarwitsewan; hänellä oli wanhat kuluneet waatteet päällä ja karwalakki=reuhka päässä.—

Neljännes tuntia myöhemmin lupaustansa oli Heikki komppaniissaan; hän ilmoitti itsensä päällikölle ja päällikkö ei rangassut Heikkiä tuosta neljännes=tunnista, jonka arwaamattomat seikkailut oliwat häneltä wieneet.

VI.

Yö oli kulunut, uusi päivä tullut, mutta tuo päivä toi uusia waiwoja ja ponnistuksia, uusia iloja ja murheita, uusia toivoja; mainerikas oli se päivä.

Tiheitä wiholisparwia alkoi jo näkyä joen etelärannalla. Se laajeni ja taajeni ja kiireesti loiwat he pattereita ja asettiwat tykkejensä niihin. Sillä wälin oli Klingspor, tuo ankan warowa marsalkka, täydessä touhussa pelastamaan muonakuormiansa, kuten ennenkin. Wenäläiset rupesiwat nyt kiiwaasti päälleikäymään ja melkeinpä aiwan syyttä, sillä eihän nuo siiwot suomalaiset sen enempää waatineetkaan, eiwätkä sen enempää heidän etenemistään häirinneet, kun wain saiwat muonansa korjatuksi, että jaksoiwat tuota yhtämittaista pakoaan jatkaa, ylipäällikkönsä käskystä. Paljon saaneet ja wielä enempää waatiwat wiholliset eiwät olisi suoneet suomalaisille sitäkään wähäistä etua, waan tahtoiwat anastaa wielä heidän muonansakin.

Klingsporin muonat joutuivat niin ahtaalle, että täytyi ruweta wihollisen wauhtia hiljentämään. Osa suomalaisista sai sen tehdäkseen, samalla kuin toinen osa korjasi muonan kuormastoihin ja laittoi ne tielle. Wihollista oli hillitty jo neljättä tuntia; kuormastot oliwat jo menossa, samoin Klingspor, sillä hän luuli nyt kaikki tehneensä mitä tehtämän piti.

Jo annettiin käsky wihollisia pidättäwille parwille peräymiseen ja kaikki totteliwatkin käskyä, mutta kah; eräs parwi tuolla joella, se ei peräydy askeltakaan, waikka wihollinen melkein ympäri jo sitä piirittää. Se oli majuri Herten'in joukko ja siinä parwessa on Heikkikin.

Ennen peräymiskäskyä sanoi majuri Herten rinnallaan taistelewalle Heikille:

"Aiotko, Repo, pitää eilisen sanasi?"

"Ett'enkö pakene?"

"Niin."

"En askeltakaan; en kehtaa. Mieluumpi on tähän kaatuminen kuin häpeällinen pako."

"Oikein Repo! Samoin olen minä päättänyt. Koska olet niin urhoollinen, niin lähde nyt tarkastelemaan wihollisen asemaa, erittäinkin patteria, ja jos nahkasi terweenä säilytät, tuo tiedot minulle; sitten me ryntäämme."

"Hetimitä paikalla, herra majuri."

Heikki lähti.

Jokitörmän ja pensasten suojissa hiipi Heikki waaralliselle wakooja=retkellensä. Erään talon huoneitten suojassa nousi hän törmälle. Siitä hän konttasi erään huoneen seinän wiereen ja niin hän hiipi huoneelta huoneelle. Kun hän erään huoneen nurkasta pilkisti toiselle seinälle, kurkisti samassa eräs rotewa wihollinen toiselta puolen nurkkaa, niin likellä, että heidän nokkansa oliwat yhteen koskea. Molemmat wainolaiset tunsiwat heti toisensa, sillä tuo wihollinen ei ollut mikään muu kuin Heikin morsiamen wangitsija, jolle Heikki oli eilen niin nawakan korwapuustin antanut.

Koston himossaan päästi wenäläinen riemuhuudon, samassa sujutti hän painetinsa seinää wasten Heikkiä kohden niin paljon kuin jaksoi. Notkeasti kuin ankeriainen syöksähti Heikki syrjään ja useampia tuumia sywälle purskahti wihollisen painetin kärki kuiwaan honkaiseen seinään. Niin käwi, mutta samassa tuokiossa putosi wihollisen oikea käsi werisenä maahan—Heikin miekka oli katkaissut sen. Wihollinen kaatui ja Heikki lähti taas tutkimusretkillensä.

Kun Heikki oli saanut tarpeelliset tiedot wihollisen asemasta, palasi hän majurin tykö. Hän oli juuri kertomassa majurille hawainnoitaan, kun tuo suomaton peräymiskäsky annettiin, ja majuri kuunteli Heikin kertomusta lewollisesti huolimatta wihollisen kiertotuumista yhtä wähän kuin peräymiskäskystäkään.

Adlercreutz'in tarkka silmä huomasi kohta, että Herten'in joukko oli waarassa, ja hän antoi kohta käskyn ryhtyä sen pelastamiseen. Kun tuo pelastus=joukko kääntyi wiholliseen päin, Herten'in joukko jo täyttä wauhtia ryntäsi wihollisen keskustaa kohden. Pelastajat seurasiwat jäljessä. Ensi ryntäyksellä puhkasiwat he wihollisen keskustan ja nyt wasta oikea ottelu alkoi. Kanuunat alkoiwat uudestaan jyristä, kiwäärit paukkua, painetit alkoiwat werisen paininsa ja kiwäärin perät kowan kolhintansa. Tappelun jyrinä lennätti sanoman jo pakotiellä olewille Döbeln'ille ja Palmfeldt'ille, jotka kohta kääntyiwät päin ja hurraata huutaen töytäsiwät tappelun tuoksinaan. Pian oliwat wiholliset wiskatut

etelä=puolelle jokea, mutta siellä tekiwät he kanuunainsa ja huoneitten suojassa kowaa wastarintaa.

Hertzen lähti nyt joukkoinensa wihollisen patteria walloittamaan. Kuulia satoi kuin rakeita, mutta huikeasti ryntäsiwät suomalaiset wain eteenpäin, huolimatta jos joku heidän riweistään kaatuikin. Heikki oli noiden ryntääjien etunenässä, ja juuri kun he oliwat patterille pääsemäisillään, siis aiwan kanuunain suun edessä, rupesi wihollinen tykkiniikka sytyttämään raehauleilla ladattua kanuunaa, mutta samassa tuokiossa lensi tulilanka sytyttäjän kädestä ja hän itse patterille seljällensä.—Eräs talonpoikaisissa waatteissa olewa nuorukainen oli seipäällä lyönyt sytyttäjän kädestä sytyttimen pois ja itse sytyttäjän kumoon.—Sillä wälin oliwat suomalaiset rynnänneet patterille ja nyt ammuttiin, pistettiin, kolhittiin, lyötiin ja pian oli wiholliset patterissa sullottu yhdettömäksi. Kanuunat käännettiin nyt entisiä omistajiaan kohden. Suomalaiset käwiwät kaikkialla urheasti päälle ja eipä aikaakaan, niin oli wihollinen juoksujalassa kaikkialla pakosalla etelää kohden.

Suomalaiset oliwat woittaneet, tappelu=tanner oli heidän ja wihollinen oli pakosalla; kaksinkertaisen woiman ja rohkeuden tunsiwat he nyt rinnoissaan.

"Me emme paenneet, herra majuri", sanoi Heikki hymyillen Hertzen'ille tappelun loputtua.

"Niin, me emme paenneet ja wieläpä voitimmekin ja niin loistawasti. Häpeä=pilkku on nyt werellämme päältämme pesty, ja totta puhuen, urhoollinen Repo, suurin kunnia woiostamme oikeastaan tulisi sinulle, sillä sinussa ensi kerran selkeni tuo seisomisen ajatus wastoin ylipäällikön käskyjä", sanoi majuri, puristaen Heikin kättä.

"Ei niin, herra majuri. Minä olen wain täyttänyt pienen osan tässä suuressa yhteisessä työssä", sanoi Heikki, katsellen weristä säiläänsä.

VII.

Seuraawana yönä ei joudettu nukkumaan Siikajoella, sillä siellä iloittiin onnen ensi=aamun koittehessa. Tuo oli Suomen sotajoukon iloa. Mutta eräessä pienessä syrjäisessä mökissä näyttää olewan surua. Pahasti haawoitettu henkilö makaa siellä elämän ja kuoleman rajalla. Himmeä talikynttilä palaa pöydällä, lähettäen heikkoa waloa huoneeseen. Lääkäri koettelee huolellisesti sairaan waltimoa ja muuttaa ehtimiseen jää=kääreitä hänen päänsä ympärille; haawoitetun olkapään päällä on myötäensä jään surtolla täytetty rakko. Muori, pulskea soturi istuu synkän ja surullisen näköisenä sairaan pääpuolella, eikä hänen katseensa käänny hetkeksikään pois sairaasta.

"Kuinkahan luulette käywän, herra tohtori?" kuiskasi soturi wiimein.

"Heikko hän on, mutta Jumalan awulla woisi hän tointuakin, waikk'ei hänessä ole werta jälellä enempäa kuin kärpäsessä, mutta hänen waltimonsa tykytys tuntuu nyt jo paljoa paremmin", sanoi huolellinen sota=lääkäri.

Soturi huokasi helpommin.

Towin päästä sanoi lääkäri:

"Nyt minä woin heittää sairaan teidän haltuunne, minun pitää wielä tänä yönä käydä monessa paikassa; hoitakaa wain sairasta niinkuin minä olen käsenyt."

Werisellä, karkealla kädellään otti soturi lääkärin kädestä kiinni ja puristi sitä äänetönnä, sillä hänen sydämensä oli jotain niin täynnä, ettei hän woinut puhua.

Tuon pienen mökin akka tuli soturille awuksi ja yhdessä he hoitiwat sairasta.

Kun soturi oli aamupuoleen muuttamassa kylmää käärettä sairaan pään ympärille, raotti sairas silmiään ja hänen katseensa kohtasi soturin.

"Heikki!" kuiskasi sairas tuskin kuultawasti.

"Niin, paras ystäväni", kuiskasi soturi wuorostaan, kallistuen sairaaseen päin.

Sairas painoi silmänsä jälleen kiinni ja wieno puna nousi hänen kauniille ja kalpeille kaswoillensa; näyttipä siltä kuin hän olisi nyt tahtonut wäkisinkin elää.

"Sinä et ole pelkuri, et isänmaan petturi, sen olen omilla silmilläni nähnyt; wäärin olen sinua tuominnut—te voititte", sanoi taas towin päästä sairas katkonaisesti kuiskaten.

"Me voitimme, armaani, mutta liian kalliin uhrin se minulle maksoi", sanoi soturi wärisewällä äänellä.

"Sinun tähtesi tahdon minä elää—häpeämme on poistettu, Heikki", sanoi sairas ja ojensi terween kätensä Heikkiä kohden, jonka tämä otti hellästi omaansa.

Sanomaton autuus näkyi lepääwän sairaan kauniilla, naisellisilla kaswoilla.

Naisellisilla?!!! Aiwan niin.

Olemme jo ennen maininneet wihollisen patteria vastaan rynnäkköä tehtäessä erään talonpoikais=pukuisen nuorukaisen lyöneen kanuunan sytyttäjältä tulilangan pois ja sytyttäjän kumoon. "Tuo meidät pelasti, hurraa! eteenpäin pojat!" kuultiin silloin Herten'in huudahtawan. Sittemmin nähtiin saman nuorukaisen, wihollisen kanssa käsikähmässä ollessa, huimiwan ja hutkiwan wihollisia seipäällänsä minkä ennätti. Tulisessa tappelun tuoksinassa ei kukaan joutanut nuorukaisesta sen enempää lukua pitämään; wasta sitten kun sodan liekki oli sammunut, ruwettiin tarkastelemaan kaatuneita ja haawoitettuja. Heikki oli patterilla tarkastajien joukossa ja ensimmäiseksi kohtasi hänen silmänsä maassa makaawan, talonpoikais=puwussa olewan nuorukaisen. Tuntui kuin suuri jäämöhkäle olisi jysähtänyt Heikin sydämeen, sillä hän aawisti ja pelkäsi jotakin. Heti meni hän tuon oudon, kaatuneen nuorukaisen tykö ja käänsi häntä katsoaksensa onko hänessä wielä henkeä. Kuka woipi kertoa Heikin hämmästyksen, kun hän tuossa kaatuneessa tunsu oman morsiamensa, Liisan. Hän oli muuttanut säweämmän miehenpuolen puwun päällensä ja silti ei Heikki häntä tuntenut. Heti sitoi Heikki haawoitettun wuotawan olkapään, laittoi hänet kantopaareille ja kantoi hänet muiden awulla tuohon syrjäiseen mökkiin. Sitten juoksi hän hakemaan sota=lääkärin, joka heti tuli ja sitoi haawan paremmasti. Parwi wihollisia pääsi patteria walloitettaessa pakoon ja heitä takaa ajettaessa lennättiwät he laukauksen ja se haawoitti Heikin morsiamen.

"Hywästi nyt, armaani; minun täytyy sinut jättää Jumalan ja hywäin ihmisten huostaan, isänmaa kutsuu minua", sanoi Heikki aamulla rakkaalle sairaallensa.

"Hywästi, Heikki! Ole wastakin urhoollinen", sanoi sairas, nähtäwästi wirkistyneenä.

Heikki lähti ja meni suoraan majurin luo ja kertoi hänelle kaikki tapahtumat.

"Jalo olet itse, mutta jalo on sinulla morsiaminkin. Hänellä on suuri osa ihanasta woiostamme", sanoi urhoollinen päällikkö ja kyyneleet nousiwat hänen tunnokkaasta sydämestään.

Huomattawa on, että Heikki ennen lähtöänsä toimitti haawoitetulle morsiamellensa tarpeellista hoitoa.

VIII.

Aikaa on kulunut. Taistelut owat taistellut, woiot owat woiitetut, ilot iloittu, tappiot owat tapatut, surut surtu. Sodan werinen liekki on tauonnut ja Wenäjän kaksipäinen kotka on katkaissut seitsensatasen siteen ja korjannut Suomen mahtawien siipeensä suojaan. Semmoinen oli sodan lopputili. Suomen soturien syy se ei kuitenkaan ollut, että niin käwi, sillä he taisteliwat monilukuisempaa wihollista vastaan, niinkuin karhut, joilta pojat owat pois otetut. Syy oli marsalkan, Klingsporin, joka ei kyennyt urhean Suomen wäen mainehikkaita woiitoja hywäksensä käyttämään, eikä sitä johdattamaan. Toinen iso syyllinen oli silloinen Ruotsin kuningas, Kustaa IW Adolf, joka omia mielettömiä oikkujaan seuraten ei kuunnellut wiisaampien neuvoja eikä laittanut wähäiselle Suomen wäelle tehoisaa apua, waan heitti heidät ja maan oman onnensa nojaan. Näyttipä siltä kuin suomalaiset olisiwat hukkaan taistelunsa taistelleet, turhaan werensä wuodattaneet, mutta eipä niinkään. Wenäjän silloinen lempeä ja jaloluontoinen keisari, Aleksanteri I, rupesi enemmän kuin kukaan muu edellinen hallitsija kunnioittamaan Suomen kansaa. Minkä wuoksi? Senkötähden että hän oli walloittanut heiltä maan? Ei sentähden, waan sen wuoksi, kun tuo kourallinen wäkeä teki hänen mahtawille laumoillensa niin urheaa wistarintaa, että hänellä oli työ, tuska niitä saaha lannistumaan. Senpä wuoksi hän sanoikin: "Suomen kansa on korotettawa kansain joukkoon". Senpä wuoksi hän soikin Suomelle erikoisen waltiollisen aseman, wieläpä hän lisäsi niitä etuja ja oikeuksia, jotka Suomella Ruotsin yhteydessä ollessaan oli.

Heikkikin on palannut taisteluista takaisin. Kunniamerkkeinään toi hän kiwäärin kuulun reidessään ja ison arwen poskessaan, jotka osoittivat, ettei hän suinkaan ollut huonoimpia waltiollista asemaamme laatimaan.

Heikki toimii nyt toisilla aloilla, taloudellisilla nimittäin, sillä heti sodasta palattuansa osti hän rappiotilassa olewan tilan, jota hän rupesi työllä ja toimella woimaan panemaan—Liisan kanssa tietysti, sillä hän oli Heikin sodassa ollessa täydellisesti parantunut, ja kun Heikki palasi sodasta, haki hän heti Liisansa ja otti hänet omaksensa. Yhdessä he sitten hyöriwät elämänsä eduksi ja eipä wiipynyt kymmentäkään vuotta, ennenkuin heidän rappio=tilansa oli hywässä, elättäwässä kunnossa ja ennenkuin heillä oli useampia kauniita— perillisiä. Liisa piti kiwäärin kuulaa Heikin reidessä ja arpia poskessa suurimpana kunnianaan ja usein hän sanoi: "minun Heikkini ei ole ollut, eikä ole kehno mies".

Kuula, Liisan isä, ei enää palannutkaan kotiin wainotantereelta. Hän kaatui Koljonwirran tappelussa, sillä hän kuului Sandels'in osakuntaan. Hän ei siis nähnyt wäwypoikaansa, jonka kanssa hänellä oli ollut yhteinen kallis työ. Mutta Liisan äiti oli heidän tykönänsä ja hän kiitteli, Heikin mielestä liiaksikin, Jumalaa siitä että oli saanut niin kelpo wäwyn.

Repola? Niin, niin Repola!—Suku=ylpeys oli siellä pysynyt täydessä woimassa perille asti. Kun Heikin isäkin näki, ettei "routa porasta kotiin tuonutkaan", otti hän ottopojan, jolle hän antoi kaiken omaisuutensa. "Saapa nyt Heikki nähdä, mitä se hänelle maksaa, kun olisi kerjäläisen taloon tuonut", oli Repolan ukko silloin sanonut. Kun tuo ottopoiika oli saanut tawarat haltuunsa, rupesi hän juoppoa, tuhlaria ja irstaista elämää wiettämään ja ennen pitkää oliwat Repolan suuret omaisuudet menneet kuin tuhka tuuleen. Heikin äiti kuoli harmista ja ukko joutui sokeana—ruodulle! Tuota lankeemuksensa wikaa ei ukko ottanut ollenkaan omaksi syyksensä, syytti wain onnettomuudestansa poikaansa Heikkiä, kun hän oli muka tottelematon ja saattoi hänelle tämmöisen onnettomuuden.

Heikki ei woinut hywällä omallatunnolla tiedossaan pitää isänsä kurjaa tilaa; hän lähti noutamaan isäänsä tykönsä asumaan ja saamaan parempaa hoitoa. Mutta olipa niin ja näin, jos ukko myöntyi ollenkaan Heikin tuumiin, niin sywästi oli hän paatunut omaa, wastaansa rikkomatonta lastansa kohtaan. Heikki sai kaikki lapsen rakkautensa liikkeelle panna, kaiken hellyytensä ilmi tuoda, kaikki kyyneleensä puristaa, ennenkun isä wastaanotti poikansa luonnollisesta lapsen rakkaudesta lähteneen jalon tarjouksen.

Nurpealla mielellä ja wähäpuheisena eleli sitten ukko poikansa kodissa. Miniälleen ei ukko leppynyt koskaan, sillä hän piti miniäänsä suurimpana syyllisenä köyhtymiseensä, kun hän muka oli wietellyt hänen poikansa. Waikka miniä koetti kaikella hellyydellä kohdella appiansa, ei se kuitenkaan mitään auttanut, ja kun Liisa yritti ukolle jotain puhua, sanoi tämä äreästi: "mitä sinä kerjäläinen puhut".

"Enpä ole niinkään kerjäläinen, koska woimme appeni kanssa yhdessä elää", sanoi Liisa semmoisissa tapauksissa ja meni nauraen pois.

Suku=ylpeys ei ollut wieläkään lannistunut!

Woi, woi! Monta tuskaa ja surua, monta katkeraa perheellistä riitaa, monta taloudellista mullistusta, monta ennen aikaista kuolemaa on tuo inhottawa suku=ylpeys maailmassa tuottanut ja harwat tuolle salakarille joutuneet siitä eheänä pääsewät. Lankeemuksen tuottaa se, mutta kenelle? Useimmin ylpeydelle itselle, harwemmin sille, jota kosto tarkoittaa, sillä Jumala aina auttaa oikeaa asiaa.

Kauan, kaikkien kunnioittamina ja hyödyllisinä yhteiskunnan jäseninä eliwät Heikki ja Liisa.

TAHDON WOIMA.

Pieni oli kylän takalistolla olewa Perälän uudistalo. Pienet oliwat wielä talon tiluksetkin, joita wasta toinen miespolwi koki laajennella, raiwaamalla wähän kerrallaan korwen lonkeroita. Edellinen miespolwi oli jo wäsynyt, taistelleensa kowaa luontoa wastaan ja laskenut päänsä lepoon. Paljon ponnisteli Perälän nykyinenkin Juho isäntä, elättääkseen waimoansa ja niitä kymmentä lasta, jotka Jumala oli heille lahjoittanut. Kowasti oli työtä tekeminen, jos oli mieli niin monilukuisen perheen kanssa elää ja toimeen tulla tuossa wanhoilta taloilta hylyksi jääneessä korwen kolossa. Kowaa wastarintaa Juholle tekiwät ne lukemattomat petäjien ja kuusien kannot, joita kyläläiset,

wuosikymmeniä takaperin, ennen Perälän talon alkamista, oliwat hirret hakanneet ja wieneet rakennus=aineiksensa. Sitkeästi wastustiwat tuhoa ne hylyksi jääneet aarniopuut, jotka eiwät olleet kyläläisille kelwanneet, ja uskollisina liittolaisina yhdistyi edellisiin jäljempää kaswanut nuori metsä. Woimia ja ponnistuksia kysyiwät Juholta ne kiwet, jotka maan muodostuksen aikoina oliwat sattuneet matkallansa jäämään lewähtämään Perälän tiluksille, wähääkään aawistamatta, että he siihen jäisiwät niin kauwaksi, ja että he wielä kerran olisiwat kyntömiehen tiellä.

Näyttipä siltä kuin Juhon ponnistukset olisiwat olleet kaikki turhat noin mahtawaa ja monilukuista wastustaja=kuntaa vastaan—mutta kuitenkin—askel askeleelta otti hän woiton heistä. Yhden ja toisen aarnio=puun juuret hakkasi hän poikki juurikirweellänsä; sitten pani köyden puun latwaan ja weti sen kumoon, hakkasi rungon haloiksi ja weti ne kotiinsa, palamisellansa ensimmäisiä kustannuksiaan palkitsemaan. Kantoin juuret kopisteli Juho kaatuneesta maasta puhtaaksi ja wyörytti ne sitte suurella waiwalla yhteen läjään. Siinä saiwat ne sitten kuiwua, jonka tehtyä hän antoi nuot woitetut, ankarat wastustajansa kaikki kuluttawan tulen nieltäväksi.—Yhden ja toisen kiwen alle kaiwai Juho kolon, asetti alle paksun hirsi-wiwun, jonka awulla wäänsi kiwen ylös ja wieritti sen sitten, kankien awulla, tekeillä olewaan kiwiaitaan, niin että tämä taas sai vuosituhansia kestävän, waikka wähäisenkin lisäyksen. Jos sattui niin iso kiwi olemaan Juhon walloituksen tiellä, ett'ei hän woinut sitä wipujensa awulla nostaa ylös, eikä kiwi-aitaan saada, nouti hän läjästänsä terwasjuurakoita, asetti ne tuon wastusta tekewän kiwen päälle ja sytytti ne palamaan. Tuota tuimaa elementtiä säikähti kiwi niin, että se, suuresti poksahdellen, halkeili ristiin rastiin, ja kun walkea sammui, oli kiwi niin moniin osiin jakaantunut, että ne jaksettiin saada liikkeelle. Noin woitti Juho alan, jonka ne kannot ja kiwet oliwat ennen allansa ja siis omanansa pitäneet.

Wäliin kun hän oli iltamalla kowin wäsyksissä ja uuwuksissa päiwän ponnistuksista, huokasi Juho raskaasti ja epätoiwo tahtoi walloittaa hänen mieltänsä; sillä työn paljous, wastustajainsa lukuisuus, lujus ja taipumattomuus, näyttiwät woittamattomilta. Niinä hetkinä meni hän ilotonna ja murheellisena kotiansa, mutta siellä tuli vastaan hänen lempeä waimonsa, niin iloisen ja hilpeän näköisenä. Hänkin kyllä oli koko päiwän wakaasti seisonut yhteisen ja ankaran elämän kuorman alla, waan wielä jaksoi hän olla iloinen ja lempeä, wielä jaksoi hän kiiruhtaa miehensä tykö, riisumaan hänen päältään nokisia ja rapakoisia waatteita; wielä jaksoi hän sanoa ystäwällisiä ja lohduttawaisia sanoja työstä wäsyneelle miehellensä ja laittaa hänelle illallista; wielä jaksoi hän hypätä kehdon luo, ruokkimaan ja tuudittamaan heidän nuorinta ja asemaansa kyllästynyttä lastansa, ja kah! eihän Juho jaksanut wastustaa tuota elämän autuuden hehkua; jo tuntui kohta hänen sydämensä paljoa kepeämmältä. Hän meni syömään illallistansa ja waimo hyöri waan yhä taloudellisissa toimissa ja askareissa, yhtä suurella alttiiksi antawaisuudella, yhtä suurella rakkaudella miestänsä ja lapsiansa kohtaan kuin ennenkin. Iloiset ja huolettomat lapset juoksenteliwat lattialla ja tekiwät wiattomia lasten leikkejänsä, pyrkien wäliin kilwalla isän syliin. Pienokainen kehdoissa oli tyyntynyt äitinsä wälityksestä ja katseli myhäillen isäänsä luottawasti silmiin ja—eipä aikaakaan, niin oliwat kaikki Juhon elämän murheet poistuneet ja kaikki epätoiwon synkät haamut haihtuneet kuin sawu tuuleen. Kun hän wielä päälliseksi sai yönsä rauhassa nukkua rakkaiden omaisiensa keskessä ja niin Wirkistää wäsyneitä raajojansa, nousi hän taas aamulla iloisenä ja raittiina, uhkarohkeana astui hän taas kowan korwen rintaan ja kahta ankarammin ryhtyi hän walloitustoimiinsa; sillä hän tahtoi woittaa ja hän oli saanut tahdollensa woimaa kodin lemmestä ja tulewaisuuden toiwon kirkas säde walaisi nyt hänen sieluansa.

Näin taisteli Perälän Juho kunniaakasta taisteloansa, ei miekoin, waan kirwein ja auroin, ja noilla aseilla walloitti hän wähitellen alaa ihmis=asunnoille. Wiimein hän rupesi saamaan lisä=wäkeä tuohon taisteloonsa, sillä kymmenkunnan wuoden päästä rupesi hänen takanaan pyörimään hänen wanhimmat lapsensa. Pientä oli tuo warawäki, mutta rohkeasti astuiwat he aamuisin isänsä jäljessä jylhän korwen rintaan ja alkoiwat siinä toimia mitä woiwat. Ainahan tuolla oli jotain, joka heitäkin totteli: milloin siellä oli joku pieni irti rewitty pensas, risu tai puun palanen, jonka he jaksoiwat kantaa loimoawaan nuotioon; milloin sieltä tuli esille joku pieni kiwi tai kanto, jonka he jaksoiwat kantaa entisiin kohoihin ja kasoihin; milloin he taas kiepsuiwat lisä=painona isänsä laittaman wiwun nenässä, kun joku kiwi tai kanto oli maasta ylös wäännettävä, ja noin oliwat he kaiket päiwät isällensä wähäisenä apuna, josta hän tunti suuren lohdutuksen sydämässensä.

Paitsi ahkeruutta oli Perälän Juhossa toinenkin hywä ominaisuus: hän osasi säästää, ja näiden kahden awunsa turwissa tuli hän wiimein siihen tilaan, että woi hywinä vuosina perheinsä omistaan toimeen tulla. Ja jos tuli katowuosi, söiwät he pettua, sillä Juho pelkäsi welkaa pahemmin kuin kuolemaa.

Kuitenkaan ei hän ollut semmoinen mies, joka olisi työtä tehdessään joutunut pelkäksi aineellisuuden orjaksi, käsittämättä ihmisen korkeampaakin kutsumusta. Ei, waan hän oli jo pienestä poikasesta pitäin ahkera lukemaan ja urkkimaan kaikenlaisia hyödyllisiä tietoja; kirjoittamaan oppi hän myös jo nuorena, melkein niinkuin itseksensä.

Juho oli syntynyt köyhistä wanhemmista, joilla ei ollut pojallensa perinnöksi jättää maallisia rikkauksia, mutta kumminkin oli heillä jättää hänelle jotain jalompaa ja kalliimpaa, nimittäin Jumalan

pelkoa, jonka he istuttivat poikansa sydämeen. Nuorena oli jo Juho jäänyt orwoksi ja mailman myrskyjen waltaan, mutta nuot hänen sydämeensä kylwetyt totuuden siemenet oliwat kaikissa hänen elämänsä kohtaloissa suurena ohjeena ja lohdutuksena. Ne oliwat aina walaisewana lamppuna hänen elämänsä sumeina hetkinä ja ne estiwät hänen horjumasta niissä waaroissa, joita maailmassa on niin runsaasti tarjona.—Olipa se jalo ja kallis perintö. Mikä on sen rinnalla suurikaan maallinen perintö, jonka koi syö ja ruoste raiskaa?

Nuorena oli Juho joutunut wieraalta leipäänsä ansaitsemaan, mutta hywällä, säwyisällä käytöksellään ja suoralla, rehellisellä elämällään, saanut pian kaikkien ihmisten suosion ja kunnioituksen. Aikaisin oli hän jo oppinut säästämään ja joka vuoden palkastaan saanut säästöön, mitä ei wälttämättömästi tarwinnut tawalliseen waatteukseensa. Tuolla tawalla aloitti Juho elämänsä aamua ja pitkitti sitä täyteen miehen ikään asti, jolloin hän rakastui eräasen siweään ja Jumalaa pelkääwäiseen Leena nimiseen piikatyttöön. Heistä tuli pian awiopari ja Juholla oli senwerran wuosisäästöjensä tallella, että hän woi lunastaa häwiämäisillään olewan Perälän uudistalon; sillä tawalla Juho oli tullut Perälän isännäksi.

Edellisestä jo tiedämme, että Perälän Juholla ja Leenalla oli lapsia. Ensimmäinen heidän lapsensa oli poika, jolle pantiin nimeksi Mikko, kaimaksi ja muistoksi Juhon isä wainajalle. Jo aikaisin näytti hän erinomaisen tarkkaa ymmärrystä ja käsitystä ja hänen lapselliset ja sukkelat lauseensa ja wastauksensa poistiwat usein ne sumut isän sydäimestä, joita elämän huolet wäliin sinne synnyttiwät. Mikko oppi niin pian kelpo lukijaksi, että se näytti tapahtuneen melkein niinkuin itsestänsä; ei tarwinnut muuta kuin aakkoset hänelle asettaa, niin sanat ja lauseet selkeniwät itsestään, ja mikä wielä ihmeempi, Mikko käsitti kohta luettunsa sisällyksen!

Kun poika kaswoi isommaksi, hawaittiin hänessä semmoinen opin halu, että sitä oli mahdoton wastustaa. Hänen isänsä oli wälttäwä kirjoittaja ja sen ohessa wielä oiwallinen luvunlaskija. Pian omi Mikko nuot wähäiset opin säteet isältänsä ja pian oli hän paljon etewämpi isäänsä kummassakin aineessa! Kaikkien näiden tähden herätti hän pian huomiota kaikissa niissä wirkakunnissa ja asianomaisissa, jotka tuliwat käsittelemään Perälän Mikon kirjoituksia, sillä hän oli jo aikaisin ruwennut kyläläisilleen kirjoittelemaan kaikenlaisia asiakirjoja.

Juholla oli muutamia oppikirjoja, joita hän oli nuoruudessaan itsellensä hankkinut, esim. luonnon oppikirja, maatiede, fysikka ja kemia. Ne luki pian Mikko niin tarkoin päähänsä, ettei sitä kohtaa niissä kirjoissa löytynyt, joita ei hän olisi muistanut ja joista ei hän olisi tuonut selwää tehdä!

Pitäjän kirkkoherra huomasi pian pojan erinomaiset luonnonlahjat. Tyydyttääksensä tätä erinomaista opinhalua, ohjasi hän Perälän esikoista useissa aineissa ja lainaili hänelle useita tieteellisiä kirjoja, joita Mikko ahkerasti tutki. Eräänä kertona kummasteli joku pojalle itselleen kuinka hän oli niin hywä oppimaan kaikkia aineita.

"Minusta on hywin ihme, kuin te kummastelette sitä, jos joku ihminen oppii jotain! Totuushan on itsestänsä selwä, jonka tähden ei siinä luulisi olewan paljon oppimista", sanoi Mikko kysyjälle wastaukseksi.

Luulisi kai, että Perälän Mikko kadotti kaiken halunsa kowaan maantyyöhön, mutta niin ei ollut laita. Hänen lukemisensa, oppimisensa ja tieteilemisensä eiwät tehneet häntä yhtään haluttomammaksi, laiskemmaksi ja saattamattomammaksi ulko=askareihin, waan hän teki työtä kuin "ajakka" ja oli joutuisa ja kunnollinen kaikkiin talonpojan tehtäwiin, joihin hän oli jo lapsuudesta tottunut. Hän ei ollut koskaan raskaalla ja alakuloisella mielellä, waan iloisenä ja raittiina teki hän mitä käskettiin, ja työstä päästyänsä hyppeli hän iloissaan kuin peuran warsa. Pian tottui Perälän Mikko myös kaikkiin taloudessa tarwittawiin käsitöihin ja ne tuliwat hywästi ja joutuisasti tehdyiksi.

Puhtaana kaikista paheista niinkuin korwen turmelematon kaswi ainakin, ei Mikko ollut ylpeä eikä itsepintainen kotiwäkensä eikä kyläläisiensä kesken, waan hän oli iloinen ja hilpeä. Kaikissa tiloissa ja wiattomilla, leikkisillä kokkapuheillansa sai hän jos minkä seuransa pysymään iloisella ja hywällä tuulella. Noita sanan=solmuja olikin hänellä niin runsas warasto, ett'ei sitä asianhaaraa tullut koskaan esille, johon ei Perälän Mikko olisi osannut wiskata äkkiä mausteita ja höysteitä. Useinpa oliwat nuot sukkeluudet runolliseenkin muotoon puetut. Näyttipä siltä kuin häneen olisi ollut kätkeytynä kaikkien ihmiselämän tapauksien ydin, josta ne kaikissa tapauksissa katkeamatta uhkuivat niinkuin kuiwumattomasta lähteestä.

Tuommoisilla luonnon lahjoilla ja elämän tawoilla tuotti Mikko kotitaloonsa paljon kunniaa ja ennen pitkää oli Perälä tärkein, jos kohtakaan ei warakkain paikka yhteiskunnassa.

Kenenkään kynä ei woi kertoa sitä iloa, joka asui Perälän Juhon ja Leenan sydämessä. Eipä he suotta iloinneetkaan, sillä harwallapa oli semmoista poikaa kuin heillä. Kookas, pulskea, täyteläinen, solakka, terwe, wiisas, jotenkin oppinut, työteliäs, wirheetön, wiaton, kaikille rakas ja kaikkia rakastawa,

turmelematon nuorukainen,—olipa siinä vanhemmille ilon ainetta.

Kun Mikko oli parinkymmenen vuoden ijässä, rupesi kirkkoherra puhelemaan pojalle sekä isälle kummia. Hän, näet, esitteli heille, että Mikon pitäisi muka mennä johonkin oppilaitokseen ja ottaa siellä tutkinto, päästäksensä siten johonkin kannattavaan wirkaan. Ensimmältä tuo esitys tuntui heille molemmille peräti mahdottomalta, mutta kun kirkkoherra lupasi ohjata Mikon lukemista ennen tutkintoon lähtöä, niin rupesi heissä kummassakin kytämään toiwon säde ja he suostuivat esitykseen. Siitä herran hetkestä otti kirkkoherra Mikon lukua johtaakseen. Tuskinpa kukaan opettaja on tawannut innokkaampaa ja halukkaampaa oppilasta, kuin kirkkoherra Mikossa. Lukeminen käwi helposti ja oppiaineet tarttuivat kuin naulatut pojan päähän.

Wiimein walmistuttuaan, lähetettiin poika eräasen oppilaitokseen tutkintoa suorittamaan. Siellä esitti hän asiansa laitoksen esimiehelle. Tämä ja muu opettajakunta hämmästyiwät kowin, kuullessaan anomusta. Metsän korwesta suoraan tullut poika tulee ja pyytää tutkintoa, jotenkin laajoissa oppiaineissa! ajatteliwat he keskenänsä ja he pituivät Mikko=raiskan suorastaan mielenwikaisena. Mutta kun poika weti lakkaristaan kirkkoherran antaman suosituskirjeen ja antoi sen koulun esimiehelle, loppui heissä pian tuo ilwehymy, jonka tuo outo asia ensin oli heissä aikaan saanut. Kirkkoherra näet oli kaikkialla tunnettu oppineeksi ja kunnolliseksi mieheksi.

He suostuivat nyt yksimielisesti Mikon pyyntöön. Mikko meni niin loistawasti tutkinnon läpitse, ett'eiwät hänen tutkijansa saaneet häntä kiinni missään aineessa. Kaikissa aineissa, joista tuli puhe, antoi hän niin tarkkoja wastauksia, että kaikki kuulijat hämmästyiwät. Tutkinnon loputtua kehoitti esimies Mikon jatkamaan lukemistansa etemmäksi yliopistossa, mutta poika sanoi: "ei minua haluta; kun saan waan todistuksen läpi käydystä tutkinnosta, niin olen tyytywäinen".

Opettajakunta antoi Mikolle kiitoksella hywäksytyin todistuksen kaikissa tutkinnossa esillä olleissa opin aineissa ja sen kanssa lähti Mikko iloisena kotiinsa. Siellä meni hän kohta, isänsä kanssa, pappilaan näyttämään mitä hän oli sillä matkallansa saanut. Kirkkoherra otti Mikon tutkinto=todistuksen. Hän silmäeli ja luki sitä ja riwi riwiltä hänen katsantonsa kirkastui. Wiimein kääntyi hän Juhon ja Mikoon päin ja sanoi: "Yritys on onnistunut paremmin kuin osasin toiwokaan! Ihmeellinen poika on Mikko! Hänessä on totuus ja nero itsestänsä! Todistus on niin hywä, että wirka tulee itsestänsä ja nyt on Mikolla leipää—ijäksi", ja hän tuli ja puristi sekä Juhoa että Mikkoa kädestä ja toiwotti heille onnea. Molemmat kiitteluwät wuorostansa kirkkoherraa paljoista waiwoistansa ja isällisestä huolestansa Mikon opetuksessa ja sitten ke lähtiwät kotia.

Tuliko Mikko nyt haluttomaksi kowaan työhön, kun hän oli noin loistawalla tawalla päässyt opin teille? Ei, eipä suinkaan. Mikko oli turmeltumaton korwen poika. Hän ei käsittänyt sitä, että kowa maantyo olisi ihmiselle sopimatonta ja halpaa, jota hänen isänsäkin aina teki niin suurella mielihalulla. Sentähden ryhtyikin hän heti kotia tultuansa innokkaasti entisiin askereihinsa, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut. Ainoastaan lomahetkinä ja pyhinä istui hän ahkerasti kirjoituksensa ja sanomalehtien ääressä, joita nyt Perälään tuli useita.

Nyt juuri tuli eräs otollinen wirka awonaiseksi. Mikko sitä haki ja sai kun saikin. Pian oli Mikko matkalla uuteen ammattiinsa. Hewonen seisoi waljaissa jo Perälän portaan päässä odottamassa, mutta lähdöstä ei tahtonut tulla mitään, sillä Perälässä wallitsi nyt erinomainen suru= ja haja=mielisyyys. Oikeutta myöden olisi Juhonkin pitänyt olla hywinkin tyytywäisen poikansa uuteen onneen, mutta mitenkähän oli, hän ei waan jaksanut tänään olla oikein iloisella tuulella. Kenties hän oli raskaalla mielellä siitä kun hänen täytyi erota rakkaasta pojastaan. Saattipa olla niinkin mutta saattipa Juholla olla muitakin syitä raskasmielisyyteensä. Saattipa hänen mieltänsä painaa tunto, että hänen rakas poikansa, joka vanhemmilleen oli tähän astui tuottanut waan pelkkää iloa, saattaisi wielä tuottaa suruakin, sillä hän oli nyt lähtewä awaraan maailmaan, pois isän ja äidin silmien edestä. Wiatonna, turmelematonna—yleiseen kunnioitettuna, lähtee hän nyt pois tästä kodista, vastaan ottamaan mainetta, kunniaa, mutta myös vastaan ottamaan—pahennuksia. Niinkuin korwen puhdas kukka, tuli hänen poikansa nyt heitetyksi maailman myrskyjen sekaan, joista ei hän tähän asti wielä mitään tiennyt. Jaksoiko hän pysyä seisallaan tuossa elämän hyrskyjen meressä? jaksoiko hän seisoa horjumatta niiden yhä uudistuwissa iskuissa, jotka tulewat joka aika ja joka haaralta ja aina uudistetuissa muodoissa?—Kenties oliwat nuot tuommoiset ajatelmat syynä Juhon ahdasmielisyyteen tuona eron hetkenä—oli miten oli, annamme Juhon olla alakuloisena ja miettiwäisenä, sillä hänellä on kahdenlainen oikeus siihen, hänellä on—sydän ja hän on——isä.

Näissä lähdon puuhissa oli aika niin kulunut, että eron hetki lähestyi. Raskaalla mielellä oli Mikkokin nyt eikä ollut saada aikaan hywästi jättöään. Wiimein läheni hän isäänsä, otti häntä kädestä kiinni ja sanoi: "hywästi, rakas isä! kiitoksia paljon paljoista waiwoistanne ja paljosta rakkaudestanne!"—"Pidä aina Jumala silmäisi edessä, muista mistä olet lähtenyt, äläkä unhota kansaasi, jonka keskellä olet kaswanut!" sanoi isä, yhä pitäen poikansa kädestä kiinni. Kyynelet kimalteluivat molempien silmissä, eikä kumpikaan woinut sen enempää sillä kerralla puhua. Samoin jätti Mikko hywästi äitinsäkin, joka

ilon ja surun sekaisia tunteita itki ääneensä. Sitten vielä tuli weljien ja sisariensa wuoro ja wiimein hyppäsi Mikko rekeen ja lähti ajamaan. Kauwan seiso Perälän perhe vielä huoneitten solalla ja katseli lähtijän jälkeen. Kun Mikko oli kadonnut näkywistä, palasiwat kaikki muut huoneesen, Juho yksin jäi vielä sittenkin kauwaksi aikaa kujalle ja katsoi yhä waan siihen suuntaan, johon hänen poikansa oli mennyt. Mitä lienee Juhon sydämessä silloin liikkunut, emme tiedä, mutta sen me tiedämme, että kun hän wihdoin kääntyi menemään huoneesen, nousi hänen rinnastansa sywä huokaus.

Paljon ei sinä päiwänä Perälässä puhuttu, mutta kaikista vähemmän puhui Juho. Hänellä ei ollut tänään työn halua; synkkänä istuskeli hän waan. Hän olisi mielellään ollut iloinen nyt, mutta hän ei woinut. Sanomaton tuska tuntui häntä ahdistawan—mikä?—sitä ei hän tiennyt itsekään; mutta siltä waan nyt tuntui, että hän oli kadottanut paljon, mahdottoman paljon. Tuntuipa siltä kuin hän olisi kadottanut osan omasta ruumiistansa—oikean kätensä; vieläkin enemmältä tuntui Juholle hänen wahinkonsa tuossa kadottamisessa, sillä joku salainen aawistus tunkeusi hänen sieluunsa, että hän oli kadottanut—poikansa.—

Walpas waimonsa, Leena, huomasi pian miehensä raskaan tilan, sillä hän ei ollut ennen koskaan Juhoansa tuonlaisena nähnyt. Unhottaen oman surunsa, tuli hän miehensä tykö, otti häntä kädestä kiinni, katsoi häntä niin lempeästi silmiin ja sanoi: "miksi sinä, Juhoni, olet nyt noin murheellinen? Eihän sinulla luulisi olewan syytä panna noin pahaksesi lapsesi onnea."

Juho säpsähti. Hän näytti siltä, kuin olisi nyt juuri unesta herännyt. Hän loi terävän silmäyksen waimohonsa ja toisti pitkäweteisesti "onnea!" Waimonsa näki ja ymmärsi, ett'ei hänen Juhoonsa mahdu nyt äkkipikään mikään lohdutus, sentähden heittikin hän koko lohduttamisyrityksensä siihen, ajan parannettawaksi. Waimonsa ystäwällinen ja lempeä puhe ja käytös oli Juhon kumminkin saanut hereille unelmistaan; hän meni työhönsä ja tuolla tawalla tuli elämä wähitellen Perälässä entisellensä.

Moni neito oli jo kauwan aikaa halukkaita silmäyksiä Perälän Mikkoon luonut, mutta nyt kun hän nousi kunniansa kukkulalle, olisi hänen joka tyttö tahtonut omaksensa saada; Mikolle olisi ollut tarjona yksi ja toinen siwistyneestäkin säädystä, mutta hän ei näyttänyt pitävän kenestäkään.

Perälän Juho tiesi aiwan hywin, ett'ei Mikonkaan ollut yksinänsä hywä olla, sentähden olisi hän niin mielellänsä suonut pojan hankkiwan itsellensä puolison. Wieläpä hänen sydämessään oli salainen pelko siitäkin, jos tuo yksinäisyys saattaisi wihdoin Mikon—wäärälle tielle. Eräänä kertana kun Mikko Perälään tuli käymään, Juho otti tilaisuudesta waarin ja wei poikansa kahdenkesken. ** "Etkö ole ajatellut jo walita itsellesi elämän kumppania?" kysyi isä pojaltansa.

"Kyllähän sitä pitäisi, waan eihän tuota tiedä mitä tekee", sanoi Mikko.

"Sinnehän se meneekin, kun kowin kauan walikoi; wiimein luu saattaa kouraan luiskahtaa", sanoi Juho.

"Kumminkin on se jotenkin waikea tehtävä."

"Ei se ole mikään waikea, kun ei rupea itsensä kanssa kowin pitkiin neuwottelemisiin. Onhan sinulla tarjona ylhäältä ja alhaalta; walitse se, johon sydämesi parhaiten on mieltynyt!"

"Olisihan minusta mieluinen tuo ... Wirtalan Ainakin", sanoi Mikko ujusti.

"Walitse sitten hän!"

Ensi pyhänä kuulutettiin pitäjään kirkossa awioliittoon: Mikko Perälä ja Aina Wirtala.—Nuoruuden rakkaus ja ystäwyys oli sysännyt syrjään kaikki kunnian kukkuloilla loimoawat tähdet.

Ei yhdelläkään asian ymmärtäwälläkään ollut syytä nurkua Mikon waalia. Kookas, täyteläinen, kaunis ja hywillä luonnon lahjoilla warustettu neito oli tuo Wirtalan Aina. Hänellä oli arwokkaat ja kunnialliset wanhemmat ja he oliwat tyttärensä kaswattaneet henkisessäkin kehityksessä, kaikissa niissä siwistysaineissa, joita warakas talonpoika mahdollisesti woi käsiinsä saada. Mutta kaikkein suurimmat Ainan hyweet oliwat: puhdas, wilpitön ja tunnokas sydän ja hiljainen, hywämaineinen ja siiwo käytös.

Wirtalassa wietettiin kuuliaiset, sillä nyt oli se pyhäilta, jona Mikko ja Aina eusikerran kuulutettiin. Sinnekös nyt kylän nuoriso riensi, toiwottamaan onnea nuorelle morsiusparille. Siellä ilo ilolle käwi, sillä ei oltu osattu wähääkään aawistaa, minkä kepposen Mikko teki täällä käydessään. Tosin muutamat kylän neidot ensin oliwat wähän nyreissään Wirtalaan tullessaan, sillä tämä kihlaus oli usean heidän kaukaisen toimeensa tyhjäksi tehnyt, mutta kun toiset nuorikot ja Mikko ja Aina heitä hetkisen hilpeästi hywittelivät, yhtyiwät ainakin ulkonaisesti hekin toisten iloihin.

Mitäpä siinä muuta oli. Awiokuulutukset käwiwät tawallista, laillista rataansa, wihkiminen myös ja

niin oli noista molemmista, joita moni kadehti ja vielä useampi ylisteli, tullut awiopari.

Peräläisten kaipausta lieventeliwät aika ajoin sydämelliset kirjeet nuorelta pariskunnalta. Kyläläisetkin käwiwät kaupunkimatkoillaan aina terwehtimässä nuorta pariskuntaa ja kun he palasiwat kotiaan, tuliwat he kohta Perälään ja sanoiwat: "Terweisiä Mikolta ja Ainalta!" ja noiden terweisten tuojain silmät säkenöiwät ilosta ja tyytywäisyydestä. Silloin oli Perälän Juholla tapana aina kysyä: "mitä sinne kuuluu?" Kun se aika tuli, että Juhon mielestä olisi Mikon ja Ainan kotiin pitänyt jotain kuulua, ei hän kaupungista palaawille ja terweisiä tuowille kyläläisilleen kertaakaan unohtanut tehdä tuota "sinne kuulumis=kysymystään", mutta he eiwät waan koskaan tienneet "mitään erinomaisia", ja näyttelipä siltä kuin Juho ei olisi ollut oikein tyytywäinen. Hän, näet, oli saanut päähänsä sen, että Mikon ja Ainan olisi pitänyt saada, tawallisessa luonnon järjestyksessä, perillinen, joka sitten tekisi heidän elämänsä niin kodikkaaksi ja hauskaksi ja joka estäisi heitä joutumasta niihin moniin elämän harhoihin, joita maailmalla on niin runsaasti wirittää ihmislapsien eteen; hänellä oli syytä sen pahemmin pelätä, kun onni oli äkkierwaamatta heille syytänyt murheettoman ja hempeän elämän.

Erään kerran tuotiin taas terweisiä Perälän wanhuksille ja Juho oli oitis walmis kysymän tuojalta wanhaan totuttuun tapaansa: "mitä sinne kuuluu?"

"Ei tuonne mitään erinomaisia kuulu; Aina waan on niin laihtunut, etten ollut häntä enään tunteakaan", sanoi terweisten tuoja huolimattomasti.

Juho hyppäsi ylös äkkiä kuin kärkeen pistämä ja käweli kiireesti pois, pois yksinäisyyteen, sillä hän oli saanut kuulla jotain semmoista, jota hän ei olisi suonut kuulewansa;—hän aawisti jotain, aawisti— pahaa.

Sen erän perästä muuttuiwat Juhon mielipiteet aiwan toisenlaisiksi. Hän menetti nyt kaiken toiwonsa, eikä kuullut mielellänsä puhuttawan pojastansa ja hänen waimostaan. Hän koki kaiken tawoin saada tietoonsa syyn Ainan laihtumiseen, hän sekä kirjoitti Ainalle että kysytti luotettawilla ihmisillä häneltä syytä pahoinwointiinsa, mutta kaikkiin salaisiin ja hiljaisiin kysymyksiinsä sai hän Ainalta wastauksen, että hän on kaiken puolin terwe ja että kaikki asiat owat hywin.

Yhtähywin sai Juho tämän jälkeen terweisen=tuojilta kysymykseensä, "mitä sinne kuuluu", yhä hämäämpiä wastauksia. Eräänkin kerran sanoi kysytty: "no—(hän piti wäliä ja ikäänkuin haki jotain sanoakseen)— eiä tuonne kuulunut mitään erinomaista", mutta hänen äänensä oli epäsointiainen, kuin olisi hän haparoinut kokoon jotain walhetta ja miehen katsantokin oli epärehellinen; wäliin loi hän tutkiwan, mutta salaawan katseen Juhon, wäliin loi hän taas katseensa pelkääwäisesti maahan. Kaikki terweisten tuojat tästä lähtein alkoiwat tulla samanlaisiksi; waan jos Juho kuinkakin koetti saada syytä selwille tuohon ihmisten umpimielisyyteen ja omaan pelkoonsa, ei hän ollut mies sitä saamaan; näyttipä siltä kuin kaikki maailman salakähmäisyys olisi käynyt liittoon häntä vastaan.

Juho parka käwi nyt kowin huolelliseksi. Se salainen pelko ja selittämätön aawistus, joka häntä oli waiwannut siitä hetkestä pitäin, kun hän pojastansa erosi, muuttui nyt suoraksi selittämättömäksi murheeksi. "Aina tuo on niin laihtunut, etten ollut häntä enään tunteakaan" ja ne terweisten tuojain epäselwät lauseet ja jotain salaawat silmänluonnit tunkeusiwat aina waan sywemmälle huolehtiwaan isän sydämeen. Hän koetti rauhoittaa mieltään kaikilla keinoilla, mutta mikään ei woinut auttaa, sydän pysyi waan lewotonna ja kysywänä. Wäliin oli Juho oikein wihainen itsellensä, kuin hän joutawia mietti ja murehti, ja silloin hän aina koki itselleen uskotella ja luulotella, että kaikki asiat saattaisiwat olla hywin. Mutta kauwan ei kestänyt tuo tekolewollisuus, sillä nuot murheelliset ajatukset ja aawistukset tuliwat pian taas takaisin hänen sydämeensä. Hän ei noita mietteitään ja luulojaan ilmoittanut koskaan waimollensakaan, sillä ne eiwät olleet todistetut itsellensäkään ja hän pelkäsi waimonsa woimia, ett'eiwät ne kestäisi elämän entisien huolien päälle laskea niin suurta lisäsuraa, waikkapa waan arweluna.

Tuommoisessa asemassa kului taas joku aika. Kirjewaihto Juhon ja Mikon wälillä harweni harwenemistaan ja useat Juhon lähettämät kirjeet jäiwät kokonaankin wastaamatta; terweiset myös alkoiwat harweta. Ei Juho maininnut koskaan kirjeissäänkään Mikolle ja Ainalle sydämensä salaisia luuloja, sillä hän toiwoi niin ajattelewina hetkinä, kuin kirjoittaessa on, että kaikki hänen luulonsa toki lienewät waan pelkkiä houreaita.

Mutta muutamana päiwänä palasi yksi Juhon luotettawa ystäwä kaupungista. Hän tuli heti Perälään ja sanoi: "terweisiä Mikolta ja Ainalta", waan hänen äänensä wärähteli noita terweisiä sanoessaan.

"Mitä sinne kuuluu?" kysyi Juho heti synkästi, maahan luoduilla silmillä.

"No—oh! eihän tuonne mitään erinomaisia kuulunut", sanoi tämä ja loi samassa peittäwän, epäilewäisen, pikaisen silmäyksen Juhon, jonka kanssa he oliwat kahdenkesken.

Juho nousi ylös. Hän lähene ystäwäänsä, laske kätensä hiljaa hänen olkapäällensä ja sanoi: "Minä olen

kauwan sydämessäni tietänyt, että ihmiset salaavat minulta jotain pahaa; se ei ole oikein, sillä pahaa ei voida silloin poistaa. Sano sinä, ystäväni, kaikki mitä tiedät, minä varustan itseni elämäni kowimpaan koetukseen."

Ystävä huokasi raskaasti eikä vastannut yhtään mitään. Koetettiin pitkittää waiti=olemalla, mutta koko waiti=olemisen ajan katsoi Juho ystävänsä rukoilevasti ja kysyvästi silmiin. Sanat eivät kummallakaan puolen tahtoneet päästä liikkeelle ja Juhon henkeä ahdisti. Kun he hetken aikaa olivat olleet tuossa pinnistuksen tilassa, tunkeusi viimein Juhon suusta kysymys: "noh, ystäväni?"

"Mikko on ruwennut..."

"Mikko on ruwennut mitä tekemään?"

"Juomaan", sanoi ystävä tuskin kuultawasti.

Sywä hiljaisuus sai taas wallan. Tuossa ystävänsä lauseessa kuuli Juho nyt sen salaisuuden, jota hän jo kauwan oli turhaan halunnut kuulla. Mutta noiden asioiden selveneminen mursi ennestäänkin jo pahaa aawistawan ja pelkäävän isän sydämen. Ne tunteet, jotka kärsiwän isän sydämessä nyt aaltoiliwat, eivät woineet sanoiksi puhjeta, sillä siihen oliwat ne liian sekanaiset. Hän istui ääneti ystävänsä wastapäätä, silmät maahan luotuina mutta hänen rintansa aaltoeli lewottomasti ja raskaasti. Ystävä lähestyi viimein Juhoa, otti häntä kädestä kiinni ja sanoi: "Kowan sanoman sanoin sinulle, ystäväni, sinä et näy jaksawan sitä kantaa—sinä näännyt: ei olisi minun pitänyt sinulle ilmoittaa tuota uutista".

"Oikein teit, oikein teit, ystäväni, kuin totuuden ilmoitit! Kowat oliwat nuot uutiset ja kowaksi tekiwät ne minun nykyisen kohtaloni, mutta parempi on kowakin totuus, kuin imartelewa walhe; kiitos sinulle siitä", wastasi siihen Juho. Hän nousi ylös ja puristi wieraan kättä, mutta ystävä tunsu, että Juhon miehekäs käsi wapisi kuin haawanlehti. "anna anteeksi ystäväni", lisäsi Juho sitten, "minä olen nyt yksinäisyyden tarpeessa".

Ystävä ymmärsi asian painon; hän lähti pois ja Juho meni kamariinsa, jossa hän surussansa waipui melkein tunnottomuuteen.

Juho joutui kowain sydämen tuskain tähden ruumiillisestikin sairaaksi. Hän ei kyennyt työhön ollenkaan eikä ruoka hänelle maistunut. Waimonsa näki oitis, että Juho oli saanut nyt kowaakin kowemman kolahduksen sydämeensä, mutta ei Leena osannut aawistaakaan, mitä Juho nyt tiesi. Hän koki kaiken tawoin lohdutella murheellista miestänsä ja tiedustella hänen murheensa syytä. Itkussa suin ja tuskasta punehtuneena ilmoitti Juho viimein tuon hirmuisen sanoman. Mutta ihme kumma!—lujempi oli Leena tuota uutista vastaanottamaan kuin Juho oli luullutkaan. Ja tosiaankin on useinkin niin käynyt ihmiselämässä, että kun miehen omat woimat owat uupuneet epätoiwoon, siinä on jo heikompi astia tullut ehyeksi ja astunut miehuullisesti taisteluun, paljon uupumattomampana ja woimallisempana kuin hänen wahwempi puolensa, vaikka hän kaiket ajat muulloin näytti särkyneeltä ja riutuneelta.

Leena koki kohdella miestään kuin parhain taisi ja toiwoi Jumalan awulla asiain wielä hywiksi tulewan—mitä ei äiti jaksu toiwoa lapsestaan, asiain pahimmillakin ollessa!—Nämät lohdutukset waikuttiwatkin Juhoon viimein niin, että hän wähitellen jälleen jaksoi ruweta työhön, mutta raskaana ja apeana pysyi hänen mielensä.

Toinnuttuansa sen werran että kykeni ajatuksiansa koossa pitämään, kirjoitti Juho pojallensa waroitus=kirjeen täynnä hellintä isällistä huolta ja rakkautta.

"Rakas poikani", niin kirjoitti hän, "woi mitä minun nyt täytyy sinulle kirjoittaa, woi mitä minä tiedän ja woi mitä minä ja äitisi olemme saaneet kärsiä. Me tiedämme nyt, minkätähden siweä waimosi on laihtunut ja menettänyt terweytensä. Me tiedämme, minkätähden kirjewaihtomme on harwennut ja miksi useat kirjeeni owat wiimeaikoina sinulta jääneet wastaamatta. Me tiedämme syyn, minkätähden ihmiset luowat silmänsä alas sinua mainitessaan—Jumalani! Ihmiset kammoksuwat nyt jo sinua ja häpeäwät mainita sinun nimeäsikin, jonka he ennen niin ilosta loistawilla silmillä ja iloisella sydämellä tekiwät. Woi, woi! Sinä olet jo menettänyt kaiken arwosi ja kunniasi kaikkien rehellisten ihmisien silmissä, mutta wanhempiesi huolia, tuskia ja murheita et sinä ole menettänyt, waan olet liian runsaalla lisäyksellä lisännyt niitä. Woi, woi! Sitä wartenko Jumala sinulle on suonut niin lahjarikkaan sielun, että wäärin käyttäisit sitä, turmioksi itsellesi ja häwäistykseksi Jumalalle, kauhuksi kaikille ihmisille?—Woi! sinä arwaat jo mikä se sinun paheesi on, jota näin suurella sydämen kiwulla puhun; jospa niinkin olisi, täytyy minun kumminkin se suoraan ilmoittaa: sinä olet ruwennut—juomaan! Kauwan on minulla ollut salainen pelko siitä, että maailman pahenukset kenties ryöstäwät minulta ja ihmiskunnalta sen lapsen, jota aina olen sydämestäni niin hartaasti rakastanut, jolle olen niin paljon hywää toiwonut ja jolta olen toiwonut saawani niin paljon iloa wanhuuteni päiwinä. Kaikki tuo on toiwomatonta salaista pelkoani,

jota en ole ilmoittanut yhdellekään kuolevaiselle ihmiselle; mutta sitä raskaampi on kuormani, kun tuon pelon pehmittämä sydämeni sai totuuden kuulla. Se murti kokonaan sydämeni ja ryösti rinnastani rauhan.—Rakas poikani! Seisahda toki ja ajattele tarkoin, kuinka paljon pahaa turmeluksesi on itsellesi ja meille jo maksanut. Palaja ajoissa pois pahalta ja synnilliseltä tieltäsi—palaja, minä rukoilen sinua, ennenkuin sinulta loppuu peräti woina vastaan seisoa synnillisiä himojasi! Muista siweää waimoasi, joka tietenkin on jo paljon sinun tähtesi kärsinyt ja jotka kärsimykset tulewat werrattomiksi, jos et sinä palau pahalta tieltäsi! Muista ystäwiäsi ja kaikkia kunniallisia ihmisiä, jotka sinä olet sopimattomalla käytökselläsi häpeämään saattanut. Muista itseäsi ja ajattele sitä suurta ja sywää lankeemusta, jonka äyräälle olet itsesi saattanut ja joka sinun on wälttämättömästi kerran nielaisewa kauheaan kitaansa, jos et waan tee pikaista parannusta. Muista wanhempiasi, jotka sinua owat niin paljon rakastaneet ja wieläkin rakastawat, ja jotka jo owat sinun tähtesi niin paljon kärsineet. Tahdotko sinä wielä lisätä sitä tuskaa ja kärsimistä? Tahdotko sinä saattaa meidät kesken ikäämme murheella hautaan?—Woi Jumalani! Älä laske enään raskaampaa kuormaa päällemme, muutoin me näännymme!—Lupaa nyt, rakas poikani, että sinä tahdot katua rikostasi, lupaa ett'et enää juo, lupaa että tahdot wälttää kaikkia semmoisia tiloja ja seuroja, joissa et jaksaisi pahaa taipumustasi vastaanseisoa; sillä kun sinä kerran jaksat wälttää synnin tilan, niin sinä olet wälttänyt jo itse synnin. Lupaatkos?—Woi! me toiwomme wielä paljon, sillä wanhemman sydän woipi paljon rakastaa, paljon kärsiä, paljon unhottaa ja paljon toiwoa. Jumala olkoon todistajanani, että nämäkin riwit owat lähteneet rakastawan, mutta siinä samassa huolehtiwan wanhemman sydäimestä. Jumala myös suokoon, että nämät yksinkertaiset sanani tulisiwat, entisten neuwojeni ja opetuksieni kanssa, sinulle joksikaan herätykseksi! Olkoot myös todistajana nämät kyneleet, jotka tätä kirjoittaessani owat paperille putoelleet, että suru ei ole kaukana nytkään isäsi sydäimestä. Tätä kaikkea kirjoittaa, pyytää ja rukoilee murheen murtama—isäsi".

Perälässä toiwottiin nyt tästä kirjeestä paljon apua. Warsinkin Leena uskoi sydämensä pojasta, että se oli saawa Mikossa aikaan terveellisen muutoksen, sillä hän oli ennenkin nähnyt isän sydämellisten neuwoin waikuttawan poikaan paljoa paremmin kuin omansa. Päiwä päiwältä, wiikko wiikolta odotettiin Mikon wastausta, mutta kaukaan aikaan ei sieltä kuulunut mitään. Wihdoin tuli kirje, jonka päällekirjoituksesta ja sinetistä kohta huomattiin Mikolta tulleeeksi. Wapisevilla kädellä awasi Juho sen ja wetäysi waimonsa kanssa kammariin. Sydän täynnä yhtä paljon pelkoa kuin toiwokin ryhtyiwät he sen lukemiseen.

"Hywät wanhempani!" kirjoitti Mikko: "kummastuksella luin minä teidän wiime kirjeenne; sillä en tiedä, mitenkä olisin ansainnut teiltä sen nuhteen, jonka se sisälsi. Aiwan odottamaton ei se minulle kumminkaan ollut, sillä ennakolta osasin minä jo aawistaa, mitä nyt oli tulewa. En tiedä, mikä hyöty lienee ihmisille toisen ihmisen parjaamisesta ja hänen kunniansa polkemisesta; warmaankin he oliwat hywin iloissaan, kertoessaan teille noita perättömiä uutisiaan. Jos he jonkun kerran owat sattuneet näkemään minun liikutettuna, parempien ihmisten seurassa, niin siitä he kohta panewat kokoon hirmuiset juoppo=jutut! Se tulee siitä, ett'eiwät he tunne siwistyneiden ihmisten tapoja. En ole hetikään kylälatin weroinen, enkä aiokaan tulla semmoiseksi.—Tämän johdosta pyydän että säästätte turhan surunne ja huolenne parempia tosi=asioita warten! sillä minä olen jo siksi itsenäisellä ja miehisellä kannalla että osaan kyllä elämäni juoksun ohjata."

Jota etemmäksi Juho luki kirjettä, sitä enemmän waaleni hän, sitä enemmän kimalteli kyneleitä hänen silmissään ja ennen kirjeen loppua rupesi hän niin wapisemaan, ett'ei ollut woida saada sitä päähän luetuksi.

Sen jälkeen walahti Juho woimatonna tuolille istumaan. "Jumalani", sanoi hän wiimein, "parannuksesta ei ole toiwokaan!—Synti on hänellä wielä luwallisena, ja muiden ja meidän murheemme kääntää hän waan panettelemiseksi!

Kowa, kopea on kirje, ja se on lähtenyt waaransa suuruutta näkemättömästä ja murtumattomasta sydäimestä! Hukassa on Mikkomme. Woi onneton poika, minkä murheen saatitkaan wäsyneille wanhemmillesi! Hän itse tunnustaa puoliksi lankeemuksensa, mutta kokee peitellä turmelustansa siwistyksen tekokuorella; onneton siwistys, jota juuri wiepi suoraan siweyttömyyteen. Hän ei näy käsittäwän ollenkaan siwistyksen tarkoitusta, jonka pitäisi karsia ihmisestä pois kaikki siweettömät raakuudet ja sijalle istuttaa totuuden ja oikeuden tuntoa, ja hän nyt puolustaa pahuuttansa siwistyksellä! hänen lankeemukseensa ei ole synnä se wähäinen oppi, jonka hän on saanut, waan oma waromaton sydämensä, joka on ollut liian heikko seisomaan turmelusta vastaan, mutta joka jo turmelukseen joutuneen on mielestänsä liiankin wahwa; se tekee hänen tilansa kahta waarallisemmaksi. Woi, woi! mennyt on poikamme, kadonnut—auttamattomasti kadonnut".

Ja tosiaankin täytyy kummastella Mikon tylyyttä wastaus=kirjeessään, isänsä lähettämään sydämelliseen waroitukseen! Hän oli puhtaana ja wiattomana temmattu korwesta, uusiin ennen tuntemattomiin keskuuksiin ja seurueihin, joissa kokonaan uusi elämä ja uudet tawat hänelle tarjoontuiwat, mutta niiden muassa tarjoontui myös Mikolle—uudet waarat, uudet wiettelykset, joista korwen winkaloissa ei ollut kysymystäkään.

Kodin yksinkertaiset tawat ja se pieni elämänpiiri, johon hän oli tottunut, jäivät nyt tuokiossa kauas. Pian niiden vaikutus loppui ja hän rupesi halveksimalla katselemaan sitä muka pimeää ja kowaa elämän koulua, jossa oli elämänsä aamun aloittanut. Nyt oli hän mielestään oppinut ja siwistynyt mies, jolla oli muka oikeus katsoa ylön kansalaisiaan ja entistä säätyään. Sanoissa ja työssä ei tuo ylönkatse tosin tullut koskaan näkywiin, waan sydämen ajatuksena se kumminkin oli aina. Elämän mukawuus ja hempeys tuliwat yht'äkkiä nyt hänelle osakseen, ja hän oli kylläkin sukkela wertailemaan keskenänsä mennyttä sekä nykyistä elämää ja hawaitsemaan niiden suuren wastakohdan.

Hän rupesi nyt hywäksensä käyttämään kaikkia niitä elämän mukawuuksia, joita nykyinen asema tarjosi. Hän seurusteli usein wertaistensa kanssa ja enemmänkin siwistyneitten ihmisten parissa. He ottiwat hänet aina ilolla vastaan, sillä kaikki häntä kunnioittiwat. Noissa seuroissa kannettiin usein tottuneita iltamilla sisälle ja laseja alettiin tehdä "illan kuluksi". Ensimmältä katsoi Mikko wain, kuinka muut tekiwät: he laittowat lasinsa, hän myös, he joiwat lasinsa—rupesipa hänkin pian tekemään samoin; he uusiwat lasinsa—hänkin myös!—"Tämähän on oikein siwistynyttä", ajatteli hän ja—joi. Waikutukset siitä alkoiwat pian näkyä: kaikkien kieli alkoi päästä walloilleen ja rajaton wapaus pääsi pian woimaan. Puheet käwiwät wilkkaiksi, mutta samassa myös epäwarmoiksi, niin ett'ei niissä ollut enään wankkaa tosiperustusta. Pää alkoi humista ja asema alkoi käydä epäwakaiseksi. Mikko tunsu että hän oli päässänsä; hän käwi ulkona ja, jos oli talwi, koki lumella hieroa polttawaa ja kihisewää päätänsä, jos muu vuoden aika, antoi hän raittiin ilman huuhdella tekokuumuutta. Mutta tuota ei hän tehnyt selwittääkseen päihtymystään sitäwasten, että olisi sitten juomatta, waan että kestäisi ja jaksaisi—enemmän juoda!—Ensinnä hän häpeili horjuwaa tilaansa; mutta hän katseli, kuinka muiden laita oli, ja iloksensa hawaitsi että monen asiat oliwat vielä hullummasti. Se hawaito lohdutti häntä suuresti ja niin oli häpy poistettu. Päinwastoin häpesi hän nyt mielessään, kun ei vielä tuntenut oikeata siwistyksen wapautta.—Kowin monia tuommoisia hupaisia ja wapaita "ilta=seuroja" ei hän ollut vielä wiettänytkään, ennen kuin tuli kerran yöllä kotia niin juowuksissa, ettei pääsnyt porrasten rappusia ylös muutoin kuin—konttaamalla!—Aina ei säikähtänyt kowinkaan tuota ensimmäistä onnettomuutta; sillä hän luuli sen päihtymyksen waan olewan satunnaisen wahingon. Hän koki hoitaa ja waalia miestänsä, riisui waatteet päältä ja toimitti hänet maata. Aamulla ylös noustua pilkkaili ja härnäili hän Mikkoa, kun näki hänen olewan hywin nolona.—Aina raukka! Hän ei osannut aawistaakaan, mikä kawala mato jo oli myrkyttänyt heidän onnensa.

Pitkiä aikoja ei kulunut, ennenkuin Mikko taas tuli kotia juowuksissa. Nyt waata hawaitsi Aina asian todellisen laidan. Hän näki ja ymmärsi, että juopuminen olikin jo kiinnijuurtunut kauhea turmelus, joka pitkitettynä tuottaisi warman perikadon. Hän ei ollut nyt enään yhtäkaikkinen, waan hän wapisi kuin haawan lehti. Kyllä hän koki nytkin hoitaa ja maata toimittaa Mikkoa, mutta hänen sydämensä itki kauhistuksen ja pelästyksen kyyneliä.

Aamulla ei Aina enään pilkkaillutkaan miehen teko=sairautta; sen sijaan hän kyynelsilmissä rupesi puhelemaan siitä waarasta, joka uhkasi. Hän rukoili Jumalan tähden Mikkoa luopumaan pois pahasta taipumuksestaan, ennenkuin oli myöhäistä. Mikko ei puhunut mitään, eikä lausunut hänelle tylyjä sanoja, sillä hän ei ollut koskaan waimollensa paha. Hän waan wertailli mielessään omaansa ja muiden ihmisten elämää, ja ilokseen huomasi useain hywäinkin miesten olewan siinä suhteessa monta wertaa "wapaampia". Hän muisti, näet, tärkeissä wiroissa olewia henkilöitä, jotka aina iltamilla joiwat kotonaan taikka muualla seura=elämässä niin, ett'eiwät he pysyneet pystyssä, ja yhtäkaikki oliwat he päiwällä selwät miehet ja yhtäkaikki he toimittiwat Wirkansa toimillisesti, ja wieläpä woiwat he puhua, huutaa ja kirjoittaakin rahwaan hirweästä ja rajattomasta juomisesta! Tuon kaiken piti hän siwistyksen suurena etuna ja oli niin hurskas mielestänsä, että katsoi sydämessään ylön, jos näki jonkun kansalaisistaan päiwällä juopuneena!

Kun tuommoiset mielipiteet saivat hänessä wallan, eipä ole kowin kummeksittawa, jo hän pitää Ainan surun ja huolen tilastaan aiwan tarpeettomana—houreena!

Siihen sijaan että olisi ottanut waaria waimonsa hellistä rukouksista ja poikennut pois waaralliselta retkeltään ehdotti Mikko, että heidänkin pitäisi, siwistyneinä ihmisinä, aina pitää warastossa wäkewiä juomia, "suun awaukseksi" wieraille, sillä eihän muka sopinut olla wieraille tarjoamatta suunawausta, kun nämätkin heille niin usein tarjosiwat.

Aina ei yhtään wastustanutkaan tätä esitystä; hän katsoi sen aiwan luonnolliseksi welwollisuuden asiaksi. Mutta samassa kun hän myöntyi pyyntöön, tarttui hän miehensä kaulaan, katsoi hänen silmiinsä lempeästi ja sanoi: "lupaatkos waan Mikko, ett'et rupea itse niitä juomaan?" Hänellä lienee ollut salainen aawistus, että tuo wieraita warten hankittu suun=awaus saattaisi pahentaa asiaa.

Mikon täytyi luwata olla erillään niistä; mutta tuo lupaus ei ollut sydämeistä, waan suusta, ja sentähden ei se pitänytkään. Ennen pitkä joutuiwat nuot yksissä neuwoin laitettut wierasten warat Mikon oman suun=awaukseksi.

Mikon juowuksissa olo alkoi tulla yhä tiheämmäksi, ja Aina rupesi laihtumaan silmin nähtävästi. Hän

ei juuri usein puhunut miehellensä asiasta, mutta kaikista näkyi, että hänen sydämensä tuska oli kauhea. Joskus hän rukoilikin sydämensä pohjasta Mikkoa ajattelemaan sitä waaraa, johon hän oli itsensä ja waimonsa saattanut; mutta nuot rukoukset ja waroitukset haihtuivat kuin ilmaan; ne eiwät pahentaneet, mutta eiwät parantaneetkaan asiaa.

Mikon juominen olikin sillä wälin tullut jo siihen määrään, ettei ollut hänellä juuri yhtään selwää päiwää. Mykkänä kantoi nyt Aina raskasta taakkaansa, sillä hän näki, ett'eiwät hänen rukouksensa ja pyyntinsä mitään auttaneet. Niin kauwan hän wielä kuitenkin oli toiwonut, kun eiwät muut ihmiset olleet nähneet Mikkoa juowuksissa; mutta kun se tuli jokapäiwäiseksi työksi, täytyihän silloin kaikkien ihmisten huomata tuo kauhea tila. Ainan oli nyt enään mahdoton sitä salata, jota hän ensi=alussa oli huolellisesti kokenut tehdä.

Mikko nyt itsekin huomasi, että kaikki tutut, semminkin entiset kotikyläläiset, rupesiwat häntä kammomaan; he katsaheluwat häneen wilkaisemalla ja salakähmäisesti; heidän lauseensa ja puheensa oliwat niin kummallisen umpikuljuisia ja kysywiä. Tätä heidän käytöstänsä hän kuitenkin waan kummasteli, arwellen mielessään: millä oikeudella ihmiset tuolla tawalla menettelewät näin oikeassa olewan kelpo= ja oppineen miehen kanssa kuin mitä hän muka oli.

Hän oli juomisen alottauut siwistyneellä tawalla, mutta pian oli se paisunut kaikkein siwistymättömämmäksi mitä ikinä on maailmassa nähty. Alkuun ei hän juonut kuin iltamilla, öillä ja paremmissa seuroissa ja parempia juotawia, nyt oli hän kerinnyt jo siihen määrään, että kelpasi yöllä ja päiwällä minkälaiset juotawat ja minkälaisessa paikassa hywänsä, tiellä tahi myös tien wieressä, ulkona tahi sisällä, pullon suulta taikka mistä astiasta tahansa. Saman se teki kunhan sai waan jostain ja jotain kiihtyneen himon tyydykkeeksi!

Tällä ajalla tuli isän ensimmäinen kirje asiasta. Mutta Mikko katsoi ylön nuot sydämmelliset waroitukset ja kirjoitti hänelle tuon meille jo tutun kopean wastauksen.

Mikkoa hirmuisesti harmitti se seikka, kun ihmiset oliwat isälle kielineet hänen päällensä; heidän syykseen koetti hän kääntää kaiken sen häwäistyksen ja nuhteen, jonka oli muka saanut isän wiimeisessä kirjeessä.

Noista kansalaisten soimauksista suuttuneena rupesi Mikko ajattelemaan, mistä löytäisi tosi=ystäwiä, ja olikin semmoisia mielestään löytäwinään juoma= ja synti=kumppaneistansa. He hänet ymmärtäwät, he käsittäwät siwistyneiden ihmisten oloja; ei Mikko tahtonutkaan enää semmoisilta ihmisiltä kunniaa, jotka eiwät mistään tietäneet, ja hän oikein iloitsi sydämessänsä oiwallisesta keksinnöstä! ja pian oli isän nuhdetten kautta wähän lewottomaksi tullut omatunto jälleen rauhoittunut.

Harmillisin seikka oli kuitenkin se, kun kirje joutui Ainan luettawaksi. Waimo-parka tuli nähtäwästi toiselle luonnolle sen kirjeen luettuaan. Wälin tuli hän hywin iloiseksi, jota ei ollut näkynyt moneen aikaan; mutta tuota iloa ei kestänyt kauwan, ennenkun hän taas jälleen waipui kahta kauheampaan suruun. Usko ja toivo taisteluwat hänen sydämessään. Mikkoa taas waan harmitti se asia, kun Aina nyt sai uutta tukea tälle hänen mielestään joutawalle mielipiteelleen ja surulleen, koska hän tuosta kirjeestä näki muidenkin Mikosta ajattelewan samaa ja murhehtiwan samaa kuin hänkin oli tehnyt.

Kaikella uskalluksella kääntyi Mikko nyt juoma=towereiltansa kunniaa hakemaan. Tähän asti ei hän ollenkaan ollut tarkastanut heidän ystäwytyensä todellisuutta, sillä ei kertaakaan ollut hänen mieleensä tullut epäilystä heidän wilpittömästä mielenlaadustaan. Nyt oli hän menettänyt enimmän osan ihmisien ystäwytyden ja kunnioituksen; jällellä oli waan wähäinen joukko, ja niiden tuli olla tosi=ystäwiä, jos mieli oli saada jo osaksi rauhaton omatunto rauhoitetuksi.

Hän haki nyt tawallista useammin noiden oiwa=ystäwien seuraa kotona ja kylässä, ja naukkuja otettiin nyt tawallista tiheämmästä. He oliwatkin hywin kohteliaat ja tyrkyttiwät Mikolle tawallista enemmän wäkewiä juomia! Waan hänen omatuntonsa ei tahtonut rauhoittua sittenkään, sillä isän nuhteleva, surkutteleva ja sääliwä kirje oli aina waan mielessä, waikka kuinka halwalta se toisaalta tuntuikin. Usein tuli hän niin rauhottomaksi, että pyrki lähtemään kotiin kesken illan; mutta tuo eroamisen aikomuskos juomatowereita oikeen näytti harmittawan! Joukon miehissä he silloin kääreyiwät Mikon ympärille ja alkoiwat ikäänkuin yhdestä suusta estellä.

"Mihinkä nyt on niin kiire? Ennättäähän tuota nyt wähemmälläkin wauhdilla kotia. Istu nyt ja 'praataa' täällä meidän kanssamme, illan kuluksi! Lasit täyteen! kohta Perälä käypi niin noloksi, kuin olisi hän syönyt hapan=kaalia etikan kanssa", ja monta muuta semmoista lausuiwat he. Heidän ystäwytyensä näytti rajattomalta, ja tawallisesti saiwat he woiton, sillä Mikon tahto oli wielä kowin heikko ja woima wielä heikompi.—Hän jäi tawallisesti heidän seuraansa pitkittämään tuota synnillistä elämää ja joukon miehissä käännettiin rauhattoman omantunnon ääni uusilla—ryypyillä!

Joskus kyllä oli Mikko hawaitsewinaan juomakumppaleissaan iloa siitä, kun hän joutui juowuksiin.

Silloin heidän välilleen ilmestyi salaisia merkkejä, silmän iskuja ja kuiskaelemia; sen ajatuksen ei hän kuitenkaan antanut päästä waltaan niin oiwallisista ystäwistä.

Mutta eräänä kertana tuli Mikko niin juowuksiin, ett'ei woinut enää pystyssä pysyä! Hänet toimitettiin siis sänkyyn maata.—Hän tuli niin woimattomaksi, ettei woinut silmiänsäkään awata, waikka ymmärrys, taito ja kuulo oliwat kumminkin jäljellä. Ystäwät senwuoksi luuliwat hänen olewan siinä tilassa, ettei tietänyt mitään tästä maailmasta.

"Jopa Perälä on nyt taas saanut kylläkseen", sanoi silloin joku heistä pilkallisesti.

"Ei hän nyt enään tuumaa itkeä", säesti toinen.

"Eikä lähteä pois seurastamme; mielellään ja koreasti tyytyy hän jo olemaan kanssamme", lisäsi kolmas.

Mikko kuuli ja ymmärsi joka sanan, ja ne käwiwät kipeästi kuin puukon pistokset hänen sydämeensä.

Samassa tuli joku mies, joka oli Mikkoa hakemassa, sillä hänellä oli jotain tärkeää asiaa. Tullut kysyi heti, missä kaiwattu olisi. Mikko, häweten tilaansa, iloitsi kuitenkin siitä, kun oli hywäin ystäwäin parissa, jotka warmaan peittäwät hänen heikkoutensa. Mutta siihen sijaan että he sen olisiwat tehneet, astui eräs towereista sen sängyn tykö, jossa Mikko peitettynä makasi, siwalsi peitteen pois päältä ja sanoi: "tules nyt katsomaan: Tuossa se nyt on teidän siisti ja teille niin wälttämätön Perälänne!" Yleinen naurun hohotus palkitsi tuon sukkeluuden ja osoitti samassa, että sen kaikki hywäksyiwät.

Mies, joka oli tullut asialle, waaleni ja lähti kauhistuen pois.

Nyt käsitti wiimein Mikko täydessä walossa, minkälaisia ystäwiä nuot juoma=towerit oliwat, joihin hän oli niin ison luottamuksen pannut. Nyt huomasi hän, että heillä oli ilo hänen lankeemisestaan ja wielä suurempi ilo siitä, kun saiwat muille ihmisille sen ilmoittaa. He eiwät näkyneet pitäwän mitään lukua omasta kurjuudestaan, olipa se millainen tahansa, mutta lähimmäisensä lankeemuksesta he iloitsiwat. He oliwat itse kymmeniä kertoja olleet samassa tilassa, jossa Mikko nyt oli, eiwätkä nytäkään kaukana olleet siitä. Mikko oli semmoisissa tilaisuuksissa aina kokenut peittää heidän lankeemuksiansa ja kääntää kaikki asiat parhain päin; nyt olisi ollut heidän wuoronsa, mutta he eiwät palkinneet sitä ystäwyttä ystäwydellä.

Kohmelon ja kauhean omantunnon tuskan tähden selweni Mikko pian ja isän nuhde=kirje selkeni nyt aiwan toisen kaltaiseksi, kuin hän ennen oli sen käsittänyt. Nyt ei se tuntunut ylönkatsottawalta ja tarpeettomalta parjaukselta, waan lapsensa perikatoa huolehtiwalta, rakkaalta ja waroittawalta vanhemman neuwolta. Mikko nyt rupesi oiwaltamaan, mitä wanhempansa oliwat saaneet hänen tähtensä kärkeä. Tunto tuota ja tunto noiden ainoain luultujen ystäwien epärehellisyydestä laatiwat nyt hänen sieluunsa semmoisen tuskan, jommoista ei hän siihen asti ollut wielä ennen koskaan tuntenut. Hän nousi ylös ja niin siiwotonna kuin olikin kohmelonsa tähden, lähti hän kumminkin käydä horjumaan kotiansa.

Aina ei ollut nukkunut koko yönä, sillä hän oli lewottomana odottanut miehensä kotiintuloa. Hän tuli vastaan surullisen hiljaisena, riisui siiwottomat Mikon waatteet pois kuten ennenkin ja toimitti hänet maata. Mutta sisällisen tuskan tähden ei Mikolle tullut unta ja kyynel silmissä tunnusti hän nyt waimollensa, että hän oli wäärällä tiellä. Se oli ensimmäinen tunnustus hänen elämässään.—Aina ei ollut koskaan ennen semmoista kuullut hänen suustansa; hän hyrähti itkemään, mutta nuot kyyneleet eiwät olleet sortuneen elämän, waan lujan toiwon kyyneleitä. Ne nousiwat sydäimestä, joka oli niin monen ja pitkän synkeyden perästä saanut kipinän waloa tuntea. Mikko lupasi parantaa pahat tapansa, ja hänellä olikin todellinen tahto niin tehdä; mutta monta kowaa sai Aina wielä kokea, sillä ennen pitkää ilmestyi noille hywille aikomisille arwaamattomia esteitä.

Mikko rupesi nyt wälttämään juoma=seuroja ja juomista niin paljon kuin suinkin waan oli mahdollista. Mutta pian hawaitsi hän, että turmelus olikin jo juurtunut niin sywäksi ettei hän woinutkaan sitä vastaan seisoa. Hän kyllä wältti useat kiusaukset, mutta uusissa muodoissa ja uusilla woimilla ryntäsiwät ne niin rajusti ja yhä uudistetuilla hyökkäyksillä hänen kimppuunsa, että hän ehtimiseen horjahteli. Hän katui, itki, huokasi ja—kuitenkin horjui!—Surulla huomasi hän nyt, kuinka suuren wallan turmelus oli jo saanut, ja että hänen tilansa oli nyt tullut juuri semmoiseksi kuin isä oli kirjeessään aawistanut—Mikko oli kadottanut—tahdon woiman.—

Hän huomasi nyt selwästi, ettei woisi woittaa kiusaustaan ollessaan nykyisellä asemallaan, jossa kymmeniä kiusauksia oli joka aika tarjona. Sentähden sattui hänen mieleensä ajatus, että hän luopuisi wirastaan ja pyytäisi isän ottamaan heidät takaisin tuohon kowaan entiseen kotiin.

* * * * *

Kowin surullinen aika oli sillä wälin ollut Perälässä. Katkerasti Juho ja hänen waimonsa itkiwät nyt langennutta ja kadotettua poikaansa, mutta Mikko wielä silloin ajatteli omaa korkeaa siwistystänsä ja vanhempainsa siwistymättömyyttä, jotka muka joutawia suriwat.

Ensin mietti Juho kirjoittaa uudestansa pojallensa, aikoen kirjeessään kumota Mikon wäärät mielipiteet, mutta eipä hän siihen kyennytäkään. Toiwoton suru ja tuo poikansa lähettämä ylpeä ja kopea kirje, oliwat surewan isän aiwan lannistaneet; hän tuntui mielestäänsä nyt niin pieneltä, halwalta, mitättömältä ja tuhumalta, ettei hän vanhemman oikeudellakaan tohtinut siihen ryhtyä.

64 Tahon woima.

Murheellisella ja raskaalla mielellä ryhtyi Juho taas kowaan työhönsä, waimonsa ja kotona olewien vanhempain lastensa kanssa. Mykkänä kantoi ja kärsi hän elämän tuomaa kuormaa, ja jonkun ajan takaa rupesi ilmestymään walkeita hiwuksia hänen muutoin niin mustaan tukkaansa. Ei hän nyt enään jaksanut koskaan puhua, eikä kuulla puhuttawan Mikostansa, sillä ne mieleen=johdatukset käwiwät pistoina haawoitettuun isän sydämeen. Aina kun sattui puhe tulemaan tuosta surullisesta asiasta, läksi Juho äänetönnä pois saapuwilta, ja mennessään kuultiin hänen silloin raskaasti huokaawan. Mikko heitti kokonaan pois kirjoittelemisen vanhemmilleen, sillä siihen sijaan kuin hänen olisi pitänyt parantua, paatui ja närkästyi hän isänsä lähettämästä, hänen parasta etuaan huolehtiwasta kirjeestä! Terweisten tuojat myös harweniwat, sillä kyläläiset eiwät enään käyneetkään Mikon tykönä kaupunki=matkoillansa. Milloin heitä wielä käwi, eipä Perälän Juhon tarwinnutkaan enää kysyä, mitä sinne kuului, liiaksikin tarkkaanhan hän jo itse tiesi, mitä Mikon kotiin kuului.

Onnettomain vanhempien surua lisäsi paljon suru, joka nyt Ainankin vanhassa kodissa wallitsi. Waikk'eiwät Wirtalan wanhukset koskaan moittineet Perälän Juhoa eikä hänen waimoansa siitä, että Aina oli Mikon tähden semmoiseen tilaan tullut, niin teki se heidän sydämellensä kowin kipeää, kun he kumminkin tiesiwät heidän poikansa olewan syypään Ainankin onnettomuuteen.

Tuossa surussa ja murheessa pysyi Mikon äiti, Leena, nytkin wahwimpana; hän ei wäsynyt eikä lakannut toiwomasta, sillä hän oli—äiti. "Se poika=raukka on tullut pahoissa seuroissa wietellyksi ja turmelluksi; kyllä hän wielä siitä toipuu ja parantaa elämänsä! tai Jumala toki henno antaa niin paljon kyyneleitä hukkaan wuotaa, kuin me olemme hänen tähtensä wuodattaneet; viimein toki tulee apu!" Tätä ja muuta semmoista puhui Leena, kun hän sai pahoja uutisia.

Noin kolme wuotta oli kulunut siitä, kun Mikko kirjoitti tuon mokoman wastauksensa isälleen. Tuotiinpa silloin eräänä päivänä Perälän Juholle postista kirje, jonka hän heti tunti poikansa käsi=alaksi. Juho sen nähtyään wawahti. Mitä kirjoittaa Mikko nyt? Onko hän kääntynyt jo parempaan päin, onko hän jo hawainnut waarallisen ja hirweän tilansa wai onko hän yhtä paatuneessa mielessä, yhtä sokeana ja yhtä wiheliäisessä tilassa kuin ennenkin? oliwat kysymyksiä, jotka sähkön nopeudella kulkiwat Juhon sydämessä. Hän ei woinut yksin kantaa sitä kuormaa, että olisi itsekseen lukenut kirjeen, mutta hän nouti waimonsa, jonka kanssa he sulkeusiwat kahden kammariin. Wapisewin käsin awasi Judo sinetin ja alkoi lukea kirjettä, jonka sisältö oli seuraawa:

"Rakkaat vanhempani! Häpeästä ja tuskasta punehtuneena täytyy minun ruweta Teille kirjoittamaan. Monta kertaa olen jo yrittänyt sitä tekemään, mutta kuitenkin en ole woinut; nyt kuitenkin täytyy minun woida, sillä omaatuntoani pakottaa ja polttaa kowin. Teillä on paha, huono, kehno, langennut, kiittämätön, turmeltunut ja wiheliäinen poika, jos minä pojan nimeä ensinkään Teiltä ansaitsen. Woi! minä olen auttamattomasti hukassa! Olen jo jonkun ajan koettanut seisoa turmelustani vastaan, mutta se on ollut kaikki turhaa, sillä synnin himo on tullut minussa jo niin wäkewäksi, ett'en woi sitä enään woittaa. Tahto minulla olisi siihen wäkewä, mutta ei ole woimaa sitä täyttää. Nyt kyllä jo tunnen kauhistuksella, mihin waaraan olen itseni syöstänyt; mutta woi—nyt on jo kaikki myöhästä, se tieto lisää waan ehtimiseen tulta polttawaan omaantuntoon.—Minä ylönkatsoin Teidän rakkaudesta ja vanhemman huolehtiwasta sydäimestä lähteneet neuwonne ja waroituksenne, jotka kolme wuotta takaperin kirjeessä minulle lähetitte, mutta minä olin mielestäni oikeassa, niin suuri oli silloin sokeuteni! Jospa silloin olisin ottanut rakkaista neuwoistanne waarin, jospa silloin olisin totellut niitä, jospa olisin aikanaan ottanut waariin waimoni alinomaiset ja oikeutetut ahkeroimiset parannukseksi, niin olisi nyt asiani paremmasti kuin owat, mutta ei, siihen olin liian oppinut ja korskea; nyt kyllä näen ja tunnen että olin wäärässä, mutta woi! nyt se on myöhäistä!—Minä olen jo puristanut Teidän, niinkuin waimonikin sydämen kuiwaksi kyyneleistä! Itselläni olisi wielä kyyneleitä, mutta ne owat woimattomat, niiltä puuttuu—tahdon woima. Kaikki on mennyt, kaikki on hukassa! Mennyt on miehen arwo ja kunnia, mennyt on waimoni ilo ja terweys, menetetty on vanhempien ilo ja toiwu ja murhe ja kyyneleet owat saatetut sijaan. Menetetety owat ystäwät ja kaikki kunnialliset ihmiset, mutta polttawa omatuntoni ja wallallaan olewa turmelukseni, ne waan pysywät; niitä en ole menettänyt.—Minä rukoilen Teitä, antakaa minulle kaikki anteeksi! se on ainoa toiwoni ja lohdukseni tässä wiheliäisyydessä.—Kowa ja suuri on lankeemukseni, mutta kowa on myös katumukseni ja häpeäni. Kirjeenne, johon niin tyllysti wastasin, ei ole kuitenkaan woinut koskaan mielestäni haihtua. Keskelläkin elämän pauhinää ja

tuoksinaa, turmelukseni parhaassa menossakin, soiwat aina waan Teidän waroittawat ja huolehtiwat sananne sydämessäni. Minä koetin sokeudessaani niitä tukeuttaa ja sainkin ne tawasta waikenemaan, mutta uudella woimalla, uutena waroittawana sanana heräsiwät ne aina uudestansa sielussani, ja tuo uudistus tuli aina tiheämmin, ja wiimein ne saiwat minun seisahtumaan turmeluksen juoksussani ja tässä minä nyt seison kiinni saatuna, mutta woimatonna karistamaan päältäni niitä kahleita, joihin turmelus on minun kietonut!

Woi, rakkaat wanhempani! Ei ole minulla enää kuin yksi toiwonsäde jälellä. Kehtaanko, uskallanko, tohdinko sen Teille ilmoittaa? Täällä on niin paljon wiettelijöitä, täällä on niin paljon tilaisuuksia, minä en jaksa niitä wälttää ja vastaan seisoa, sillä himoni on tahtoani wäkewämpi, ja minä aina lankeen. Woi rakas isä ja äiti! Antakaa anteeksi kiittämättömän, kehnon poikanne rikokset! Unhottakaa kaikki hänen pahuutensa ja häwyttömyytensä! Unhottakaa kaikki ne tuskat ja kärsimiset, joita olette hänen tähtensä saaneet, ja—ottakaa langennut, rikoksellinen, kurja ja wiheliäinen poikanne vielä kotianne takaisi! Älkää Jumalan tähden kieltäkö minulta sitä, sillä se on ainoa pelastukseni.—Tätä pyytää, toiwoo ja rukoilee nyt jo turmeluksensa kauhistuksella tuntewa, mutta woimaton ja onneton poikanne.— Mikko".

Juhon lukiessa tätä kirjettä, juoksiwat hänen silmistänsä kyneleet wirtana ja hänen koko ruumiinsa wapisi niin kowin, ett'ei kirje ollut kädessä pysyä. Leena myös itki, mutta hänen kyneleensä oliwat sekaisin surun ja ilon kyneleitä; hän suri poikansa onnetonta ja langennutta elämää, mutta samassa tunti hän sydämessään sanomattoman ilon, kun Mikko nyt katkerasti katui pahuuttansa.

"Woi, hywä Jumala! Luepas vielä uudestaan se paikka! Woi kuinka minun on nyt surullinen ja kuitenkin samassa hywä olla!—se, se kohta, lue se uudestaan—niin, niin! Mikko katuu nyt—kuulitko, isä? Mikko tulee nyt warmaan paremmaksi ihmiseksi—Jumala on kuullut rukouksemme—woi, woi! —Mikko paranee nyt!" saneli hätäillen tuo poikansa tähden paljon kärsinyt äiti.

Saatuansa kirjeen luetuksi, istui Juho äänetönnä, kyynelsilmissä, silloinkin kun hänen waimonsa ikään kuin houriossa jo niin wilkkaasti tuns sydämessään Mikon paremman elämän tulewaisuutta.

"Eihän sinun sowi, isä, olla nyt noin mykkänä ja surullisena. Mikkohan nyt paranee, Mikko lakkaa juomasta, ja hän taas tulee kelpo=ihmiseksi, ja meille tulee taas niin hywä ja helppo elämä, kun tiedämme että poikamme on kunnan mies", koki Leena lohdutella, ja samassa hän piti Juhon kädestä kiinni ja katsoi surewaa miestänsä niin lempeästi silmiin.

"Woi, kuinka mielelläni minä unhottaisin suruni ja olisin iloinen, kun waan woisin. Uudet tiedot ja uudet tuskat lisääwät waan uutta tulta jo paljon kärsineesen sydämeeni. Sen kyllä uskon, että Mikko nyt katuu katkerasti; mutta surukseni huomaa, että ennustukseni on käynyt toteen. Mikko on nyt jo—himojensa orja! Tahto hänellä nyt kyllä olisi seisoa turmelusta vastaan, mutta ei ole woimaa sitä täyttää, ja woimaton tahto ei paranna ihmistä—Jumalani! Hänellä ei ole enää tahdon woimaa!" sanoi Juho epätoiwossaan.

"Woi älä sano niin, isä! Älä heitä vielä toiwosi, kaikki vielä woipi muuttua hywäksi.—Me emme saa waipua epätoiwoon, emme saa heittää Mikkoakaan tuohon kauheaan epäilykseen. Meidän pitää kokea lohduttaa, auttaa ja tukea häntä niin paljon kuin waan woimme, sillä muutoin hän saattaa nääntyä pian. Kenties hän saakin awustamme tahdon woimaa— Meidän pitää suostua hänen pyyntöönsä—meidän pitää ottaa Mikko waimonsa kanssa kotiimme!" tuumaili ja pyyteli Leena.

"Kuinka se käwisi laatuun, sillä he owat tottuneet hempeään herras=elämäään, ja semmoista ei ole waraa meillä heille antaa. Kowaa työntekoa waatii jyhä korpi, jos mieli siitä on saada niukan elatuksensa", sanoi Juho siihen.

"Osasihan Mikko kyllä tehdä työtä ennen kotoa lähtöänsä, saattaisihan hän vieläkin siihen tottua. Woi, woi!—olispa niin hywä, kun Mikko olisi kotona ja tekisi työtä, eikä ryyppäisi.—Silloinhan sinunkin, isä, olisi niin hywä kun sinulla olisi niin uljas työ=kumppani!" kehoitti Leena miestänsä.

"Sinulla on hywä toivo ja uskallus, mutta minä epäilen yrityksen onnistumista; sillä työn tekeminen unhotetaan paljon pikemmin kuin opitaan. Ennenkuin siihen yritykseen ryhdymme, aion koettaa jotakin muuta keinoa".

"Mitä?"

"Minä koetan vielä kirjoittaa Mikolle ja ohjata häntä; kukaties hän woipi pysyä wirassaan ja siinäkin ollen luopua pois helma=synnistänsä! Se olisi hänelle ja meille paljoa parempi ehto".

"Tee niin, isä kulta, tee niin! Kenties, kenties—eipä tiedä, kuinka käypi; saattaisipa niinkin käydä; hywä on niinkinpäin. Pää=asia on waan se, että meidän pitää pelastaa poikamme perikadosta mistä hinnasta hywänsä. Mutta sinä et saa, isä, wiiwytellä yhtään, waan kirjoita heti, ett'ei se raukka nääntyisi!" sanoi toiwowa ja huolehtiwa äiti. "Ja lupaatkos lukea minulle sen kirjeesi, sittenkun sen olet

walmiiksi saanut?" lisäsi hän vielä hetken äänettömyyden perästä.—

Juho lupasi sen ja ryhtyi heti kirjoittamaan vastausta, jossa hän kehoitti poikaansa hartaasti Jumalalta apua rukoillen taistelemaan turmelusta vastaan, jättämättä sitä paikkaa ja wirkaa, jossa hän oli; sillä se oli Juhon mielestä kuitenkin parempi kuin palata tottumattomaan, ahtaasen elämään köyhässä vanhassa kodissa. Lopuksi pyysi hän vielä lempeästi, että Mikko taas tiheämmin kirjoittaisi vanhemmillensa, tehden tarkkaa tiliä parannus=yrityksensä onnistumisesta.

Juhon lukiessa tätä kirjettä, jossa isän ankaruus oli isän lempeyden kanssa yhdistetty, kuunteli Leena koko ajan suurella hartaudella. Sitte hän nousi äkkiä ylös, tuli Juhon luo ja otti häntä kädestä kiinni, katsoi häntä niin lempeästi ja luottavaisesti silmiin ja sanoi hänelle: "woi, kun sinä, isä, olet wiisas; mutta eikö tuo sinun kirjeesi ole liian kowa? Entäs jos se waan pahentaisi Mikon? Eikö käwisi laatuun sitä wähän liewennellä, minä olen niin suuressa pelossa".

"En ole kirjoittanut muuta kuin totuutta, ja awonainen, hereillä olewa omatunto ei pahene totuudesta", wastasi hänelle Juho.

"Sinä tuon paremmin tietänet kuin minä; minä olen niin typerä käsittämään semmoisia asioita. Mutta sen minä waan soisin, että Mikko vielä tulisi hywäksi. Tee sinä, isä, niinkuin tahdot, lähetä tuo kirje tuommoisenaan!" sanoi taas siihen Leena.

Kauwan aikaa ei nyt tarwinnutkaan odottaa vastausta, sillä jo ensimmäisessä postissa tuli taas Mikolta kirje Perälään. Hän ei ollutkaan, niinkuin äiti pelkäsi, suuttunut isän ankarista sanoista, waan tunnusti nöyrästi wikansa ja lupasi vanhempainsa neuwon mukaan koettaa taistella turmelusta vastaan, paikaltaan luopumatta, waikka kyllä uudestaan ilmoitti, että se olisi ollut helpompi, jos olisi saanut tulla takaisin wanhaan kotiinsa.

"Nythän on warma asia, että Mikko paranee ja tulee jälleen kelpo ihmiseksi. Woi, kuulitko sinä, isä, mitenkä hän kirjoitti?—Wiiaspa se on, näemmä, Mikkokin, jos sinäkin, isä. Woi, woi kuinka mieleni on nyt hywä, ja meille tulee nyt niin hupainen ja murheeton elämä", alotti Leena puhumaan kirjeen lukemisen loputtua.

"En minä asiaa vielä niin warmana pidä, sillä synti on ihmiseen näppärämpi tarttumaan kuin luopumaan, ja aiwan eri=asia on jotain luwata kuin täyttää", sanoi Juho epäilewästi, mutta kumminkin oli hänenkin mielensä rauhallisempi nyt kuin Mikon wiime kirjettä lukeissaan, jonka osoitti se seikka, ettei hänen ruumiinsa niin wapisnut, eikä silmissään näkynyt kyyneleitä. Hänenkin sydämeensä oli singahtanut toiwon säde epäilyksen läwitse, ja se säde oli jo waikuttanut tuon lewollisuuden, jota hän ei ollut moneen aikaan saanut nauttia surunsa tähden.

Näin heränneet uudet toiwot wahwisti vielä Ainalta tullut kirje, jossa hän suurella ilolla puhui miehensä perinjuurisesta kääntymyksestä. "Mikko on nyt par'aikaa kaupunki=retkellä", lopetti hän. "Hän lähti sinne tänä aamuna ja wahwa uskoni on, että hän tulee sieltä selwänä miehenä. Woi kuinka hywä! Toiwokaamme joukonmiehissä, että Jumala antaisi hänelle woimia pysymään hywässä aikomuksessansa! Olkaa tuhatkertaa kiitetyt ja terweytetyt—Miniältänne".

"Enkö minä sitä sanonut, isä", wirkkoi Leena Ainan kirjeen kuultuansa.

"Jos hänen parannuksensa nojautuu oikeaan perustukseen niin hän paranee, mutta muutoin ei. Toiwokaamme waan, että hän on käsittänyt oikean pohjan parannukseensa, jonka nojalla hän woisi hyljätä wahingollisen ja kadottawan paheensa!" sanoi Juho.

Jonkun ajan kuluttua tuliwat Mikko ja Aina käymään Perälässä. Ei ikänä liene wieraita sen sydämellisemmin vastaan=otettu. Kauwan syleiliwät tulijat ja talon wanhukset toisiansa, ja Mikon nuorimmat sisarukset kieppuiwat kilwan Mikon ja Ainan liepeissä, osoittaen iloansa miten parhaiten taisiwat. Mikolla ja Ainalla oli tuliaisia, jaella lapsille, kunkin sisaruksen ijän mukaisia kaluja ja makeisia, joista pienokaiset suuresti iloitsiwat. Mikon kaswoista pian huomattiin, että joku häpeä pimensi ja warjosti hänen ennen niin kirkkaita ja wiattomia kaswojansa, mutta Aina oli niin hilpeän, iloisen ja toiwowan näköinen, waikka entistä laihempi. Wiikon päiwät wiipyiwät he Perälässä, mutta muualla kylässä kuin Wirtalassa eiwät he kuitenkaan vielä tahtoneet tällä kertaa käydä.

Usein sen wiikon ajalla oli wäliin Juho, wäliin Leena Mikon kanssa kahdenkesken. Kyynelsilmissä puhuiwat wanhukset aina silloin Mikolle ihmisen welwollisuuksista ja waroittiwat häntä siitä surkeasta turmeluksesta, johon hän oli antanut itsensä maailman pahenuksien wietellä. He kokiwat oikeen liikuttawasti kuwata hänelle sitä suurta sydämen kipua, murhetta ja tuskaa, jonka hän oli heidän päällensä saattanut, ja sitä harmia ja sääliä, jonka hänen lankeemuksensa oli kaikissa kunnollisissa ihmisissä herättänyt. Erittäinkin Juho oli ahkera tuossa toimessa, sillä hänen järkewä mielikuwituksensa katsoi vieläkin jollakin epäilyksellä tulewaisuuteen, jos kohtakin nykyiset suhteet antoiwat parempia toiwaita. Mikko ei koettanutkaan ollenkaan puolustaa itseänsä, waan häpeällä ja

wesissäsilmin tunnusti hän rikoksensa ja lupasi lujasti sotia pahaa vastaan; ja tuo katumus ja parannuksen aikomus—ne antoivat niin paljon toivoa vanhempien sydämiin.

Aina oli koko viikon iloinen kuin lapsi, ja näyttipä siltä, kuin hänelle olisi alkanut aiwan toinen ja toivorikkaampi elämä. Hänenkin kanssa puheliwat wanhukset kahdenkesken ja neuwoiwat häntä kaikin tawoin sowittamaan elämänsä niin, että se tulisi Mikon pelastukseksi. Juho pyysi miniänsä eteenkinpäin jatkamaan kirjeenwaihtoansa, niin usein kuin waan taitaisi.

Piampa oli se wiikko kulunut loppuun, ja Mikon ja Ainan lähdön aika lähestyi. Kaikki hyöriwät iloisina matkan puuhassa. Lapset pyöriwät ja hyppiwät iloisina jokaisen ympärillä, halailiwat wuoroon Mikkoa, wuoroon Ainaa, jotka nyt oliwat juuri lähtemäisillään. Nyt matkustajat ottiwat kaikilta jäähywäiset ja pian oliwat he nousneet ajoneuwoihinsa, ja niin he lähtiwät toisen kerran Perälästä. Koko talonwäki näytti olewan hywällä mielellä; Juho yksin waan ei näyttänyt nytkään jaksawan olla oikein iloinen. Niinkuin nuoren pariskunnan ensimmäiselläkin lähdöllä, jäi Juho nytkin seisomaan yksin kujalle, jota hän kauwan katsoi synkästi heidän jälkeensä sittenkin wielä, kun he jo aikoja oliwat näkymättömiin kadonneet.

Kului taas joku aika—niin tuli taas Perälään tietoja Mikosta.

"Rakkaat wanhempani!" kirjoitti Aina, "tänne ei kuulu juuri mitään erinomaisen pahaa, Mikko waan taas yhden kerran joutui entiseen wikaansa! Kumminkin oli se ensimmäinen kerta, sittenkuin hän rupesi katumaan kauheaa elämäänsä. Minun toiwoni on, että hän siitä jälleen toipuu, sillä hän tuli siihen hirweästi wietellyksi, ja hän katuu sitä katkerasti. Waikka näin järjellisesti koetan asiasta ajatella ja tulewaisuuttamme hywäksi ja onnelliseksi toiwoa, on kuitenkin kauhea pelko wäliin minun saawuttanut, niin että joka luunsolmuni wapisee. Joskos hän rupeaisi—woi, herra Jumala!—kauheaa on ajatellakaan—jos hän rupeaisi taas uudestansa—juomaan, jos ei hän woisikaan seisoa helmasyntiänsä vastaan—siltoin olisimme hukassa.—Kuitenkaan en luulisi teillä olewan syytä kowin pahaksenne panna, sillä nämät owat waan minun paljaita mielikuwituksiani, joiden en ensinkään soisi toteuntuwan ja jotka saisiwat yhtä nopeasti tyhjäksi rauweta, kuin ne owat mielessäni syntyneetkin. Kaikki tuo pelkoni saattaisikin olla yhtä tyhjän kanssa. Toiwokaamme että tuo oli waan myrskyn jälkipuuska,—toiwokaamme niin, niin meidän on kaikkien helpompi olla! Olkaa terweytetty puoleksi toiwowalta ja puoleksi pelkääwältä Miniältänne".

Kirjeen luettua jäi Juho mykäksi ja surullisen näköiseksi.

"Mitä sinä nyt, isä, ajattelet?" kysyi häneltä Leena wihdoin.

"Merrassa on reikä", sanoi Juho alakuloisesti ja tirkisteli eteensä yhtä suoraan.

"Saattaisihan tuo olla waan sattumus, sillä wanha synti lähtee ihmisestä hitaasti", lohdutteli häntä Leena.

"Jospa se niin olisi, jospa se olisi ollut wiimeinen kerta!" sanoi Juho synkästi ja huokasi sywään.

Leena ei hennonut enempää häiritä hänen umpimielisyyttään.

Juho kirjoitti paikalla pojallensa seuraawan kirjeen:

"Muistossani aina pysyvä poikani! Warmasta lähteestä olen kuullut, että jo taas olet langennut—näin pian ja niin hartaan katumuksen, omantunnon waiwain ja niin hywäin lupausten jälkeen! Oliko se joku heikkous, wai wapatahtoinen synnin palwelus? Oliko kiusaus niin wäkewä ja wiettelys niin woimallinen, ett'et woinut niitä wastustaa, wai teitkö sen mielitietysti? Woi, poika rukka! Älä tee leikkiä synnin kanssa. Walwo tarkoin tapojasi, sillä ne saattawat sinulle antaa elämän taikka—kuoleman, ja elämäsi ohjaushan on aiwan omassa wallassasi eikä kenenkään muun. Mikä suuri ja kallis walitsemis=oikeus on kumminkin ihmiselle annettu tässä maailmassa: walita elämä taikka kuolema, kunnia tai häpeä, onni tai onnettomuus; ja kaikki nuot saatetaan saada ajassa ja—ijankaikkisuudessa!—Ajattele tätä, rakas poikani!—Minä tiedän, että katkerasti kadut taas lankeemustasi, mutta myöhäinen on katumus kuoleman hetkellä. Sinä olet jo saanut maistaa elämän helwetin esimakua, kärsiessäsi kowia omantunnon waiwoja. Mitä hywää luulet olewan itsellesi ja muille, että niitä alituisesti päällesi wedät? Eikö ihmisen olisi parempi olla iloisella mielellä ja puhtaalla omallatunnolla Jumalan ja ihmisten edessä? Eikö olisi parempi nauttia ihmisten kunnioitusta ja ystäwyyttä, kuin pilkkaa ja ylönkatsetta?—Elä anna himollesi pienintäkään waltaa, taikka se tekee sinusta kokonaan— orjansa ja ryöstää sinulta kaiken tahdon woiman, ja siltoin on kaikki myöhäistä.—Älä, hywä poikani, rewä enään uudestaan auki niitä sydäntemme haawoja, jotka jo hywästä toiwosta oliwat umpeen paranemaisillansa. Jos ne tulewat uudestaan auki lyödyiksi, niin ne tulewat—hirmuisiksi; kuka woisi ne siltoin kantaa?—Toiwoni wielä kumminkin on, että tuo oli waan turmeluksesi jälki=puuska, joka sai sinun waan hetkeksi horjahtamaan, ja että sinä tuota opit täst'edes tarkemmasti ja ankarammasti walwomaan itseäsi ja woittamaan waarallisen wihollisesi.

Nyt lopetan tämän yksinkertaisen kirjeeni toiwolla, että Jumala antaisi sinulle woimia seisomaan wihollistasi vastaan, ett'ei minun enään koskaan tarwitsisi sinusta senlaista kuulla!—Isäsi".

Tätä kirjettä lukiessaan Mikko itki, katui ja—horjui; ruumiinko puolesta?—molempien, sielun ja ruumiin puolesta, sielun puolesta sentähden, kun hän ei ollut woinut pitää lupaustansa, eikä woinut wieroittaa itseänsä pois siitä synnin turmeluksesta, jonka pauloihin hän niin sywälle oli kietoutunut. Hän näki nyt itsensä woimattomaksi täyttämään niitä hywiä lupauksiaan, joilla hän oli sytyttänyt niin paljon toiwoa waimonsa, vanhempiansa ja muiden kunnan ihmisten sydämiin. Hän näki nyt edessään kaksinkerroin menetetyt kunniansa mitättömyyden, kaksinkertaisen ihmisten kammon ja kauhun, kaksinkerroin uudistetut ja lyödyt haawat vanhempiansa ja waimonsa sydämissä, moninkertaisesti takaisin palanneen turmeluksensa; nuot tiedot ja tunnot saattiwat Mikon sielun kowempaan tuskaan, kipeämpiin omantunnon waiwoihin, kuin koskaan ennen.—Ruumiin puolesta hän taas horjui sentähden, kun hän oli tälläkin kerralla parast'aikaa—pöhnässä, jotta hänellä oli wielä tuoreena todistuksena sisällisestä woimattomuudestaan ja joka lisäsi suuresti hänen sisällistä tuskaansa.

Mikko olikin jo niin suuresti joutunut toisen kerran himojensa waltaan, että hän oli jo aiwan myötäänsä juowuksissa, ennenkun hän ennätti tuon wiimeisen isänsä kirjeen saada ja niin hänen wiimeisensä oli tullut pahemmaksi kuin ensimmäisensä.

Aina ei enään kirjoittanutkaan Perälään Mikon kauheasta tilasta, eikä hän olisi sitä woinutkaan tehdä tarkalleen, sillä nuot Mikon lankeamiset oliwat niin tiheät, että joka päivä olisi tarwinnut laittaa kirje menemään. Aina kärsei kowaa tuskaansa yksin ja koki kaikki tehdä miehensä pelastukseksi. Hän itki ja rukoili miestänsä Jumalan tähden luopumaan pois tuosta tuomion tuottawasta paheestaan, ja wäliin he itkiwät yhdessä, jolloin Mikko aina teki pyhiä lupauksia, mutta ne meniwät aina tyhjiksi, sillä hänellä ei ollut woimaa niitä täyttää. Yhtähywin nuot lupaukset antoiwat aina hiukan toiwoa raskaasti kärsiwälle elämän kumppanille.

Näin kului lähes puoli vuotta, jona aikana Peräläiset eiwät saaneet minkäänlaista tietoa Mikosta. Wiimein loppui Ainalta kaikki toiwu, ja tuskassaan kirjoitti hän kirjeen; jossa peittämättä ilmoitti Mikon wanhemmille totuuden koko sen surkeudessa.

Samaan aikaan, kun Aina tuon kirjeensä kokoon pani, kirjoitti Mikkokin kauheoissa omantunnon waiwoissa isällensä; mutta kumpikaan ei tiennyt toisensa teosta mitään, sillä he kokiwat huolellisesti salata sitä toisiltansa.

"Rakkaat wanhempani!" kirjoitti Mikko. "Minä olen mennyt mies. Ei ole minussa enään mitään hywää jäljellä. Kuta enemmän minä koetan sotia wihollistani vastaan, sitä woimallisemmaksi hän käypi ja sitä suuremman woiton saapi hän minusta. Woi, rakkaat wanhempani! minun lankeemukseni on kauhea ja suuri—auttamaton ja warma perikatoni on aiwan lähellä. Minä kyllä usein lupaan, aion ja—wannonkin parantaa elämäni, mutta wähän ajan takaa nuot kaikki owat yhtä löyhiä, kuin ne oliwat lujia niitä tehdessäni, ja niin owat kaikki lupaukseni olleet—turhia! Minä en woi menettää enään mitään, sillä minulla ei ole mitään menettämistä, ja minä en toiwu enään mitään, sillä minulla ei ole mitään toiwomista; kaikki on kadotettu, kaikki on menetetty, ja kauhistuen, hirmustuen odotan minä waan sitä hetkeä, jolloin kirottu elämäni sammuu ... ei, ei, se silloin wasta alkaa paljon hirmuisemmassa muodossa—kauhea on sitä ajatella!

Woi, rakas isä! Jospa Te olisitte meidät ottanut kotiin, silloin kun minä pyysin, kenties minä olisin silloin wielä woinut jotain tehdä elämäni parannukseksi, kenties olisi minulla ollut wielä woimaa siihen Teidän katsantonne alla, kenties ei meidän yhdenkään tilamme olisi tämmöinen, kuin se nyt meillä itse kullakin on. Mutta Te ette tietänyt ettekä tuntenut minua niin huonoksi, kehnoksi, ja heikoksi, kuin minä todella olin; siis ei ole minulla yhtään syytä Teitä nurkua, wika on kaikki yksinään minun. Kenties woisin wieläkin tulla ihmiseksi, jos olisin siellä wanhassa kodissa, poissa alituisten wiettelysten seasta, Teidän katsantonne alla, sillä en wieläkään ole tahtoani kadottanut, ainoastaan woima sitä täyttää on mennyt minulta. Mutta minulla ei ole enään oikeutta pyytää Teiltä sitä; Teillä waan on oikeus hyljätä, kirotta ja tyköänne pois sysätä onneton, kiittämätön ja läpiturmeltunut poikanne—Mikko".

Aina lähetti kirjeensä Perälään asiamiehen kautta, ja Mikko postissa. Sattumus teki sen, että kirjeet tuliwat yht'aikaa ukon käteen. Tawallisuuden mukaan lasi Juho waimonsa kamariin, kuulemaan kirjeitten sisältöä; sillä hän heti tunsu käsi=alat. Mutta kohta ensi silmäyksellä hän waaleni. Ensimmäisistä riwistä huomasi hän Ainan kirjeestä sen, jota hän salaisesti oli kauwan pelännyt. Hänen ruumiinsa rupesi wapisemaan, mutta yhtäkaikki luki hän surullisesti sointuwalla ja sortuneella äänellä, molempien kirjeitten sisällön. Hänen silmiinsä ei nousnut nyt yhtään kynneltä, sillä hän tunti sydämessään niin sanomatonta surua ja tuskaa, että siinä helteessä täytyi kaikkien nesteiden kuiwua. Hän ei kyennyt puhumaan yhtään sanaa, waan mykkänä katsoa tuijotti yhteen ja samaan paikkaan lakkaamatta, ja hänen silmänsä kiilsiwät niin oudosti, kuin ne olisiwat olleet lasittuneet. Leenakaan ei saanut suuhunsa muita sanoja kuin ainoastaan yhtämittaa sanoi: "woi, woi! woi, hywä Jumala!" Hän ei hennonut häiritä miestänsä, sillä hän selwästi näki, että Juho raukka nyt oli sanomattomassa tuskassa.

Häpeäkin kaiwoi wähän Leenaa, kun hän näki, että kaikki hänen äidinrakkaudesta lähteneet hyvät toiweensa oliwat tyhjiin rauwenneet.

"Tuo minulle kylmää wettä!" sanoi Juho wiimein, kolkosti kuin haudasta; sydän oli helteestä liiaksi kuiwunut, se halusi kostuketta ja jäähdykettä.

Leena riensi heti noutamaan wettä, jota Juho joi useampia siemauksia, ja lopulla hän jäähdytteli polttawaa otsaansa.

Sitten hän laskeutui wuoteellensa. Ruumis ei jaksanut sortumatta kestää sitä kauheaa tuskaa, joka sielua waiwasi.—Nyt wasta Leenalle huolta tuli: murhe pojasta, huoli ja pelko miehestään, josko hänen piti nähdä sekin, että hänen rakas elämänkumppaninsa sortuisi ennen aikojansa elämän raskaan kuorman alle. Hän koki kaikin tawoin hoitaa ja helliä wuoteelle waipunutta miestänsä: hän koetteli hänen polttawaa otsaansa ja muutteli paksuja kylmiä kääreitä miehensä hehkuwan pään ympäri. Wuorokauden päästä olikin Juho wähän parempi, ja Leena sai uutta rohkeutta ja toiwoa. Hän woi jo ruweta puhelemaan Juhollensa, kuu näki, että hän rupeaa paremmin woimaan, ja nuot puheet tarkoittiwat aina yhtä ja samaa, nimittäin Mikon ja Ainan kotiin=ottamista.

"Pahahan se on, kowin paha, kun tuo poika=rukka tuli noin onnettomaksi; mutta me emme saa häntä heittää wielä nytkään auttamatta, sillä hän on meidän lapsemme wielä sittenkin. Meidän welwollisuutemme on kokea auttaa häntä ylös siitä tahrasta, johon hän on itsensä upottanut, ja toiwoamme emme saa wielä nytkään heittää.—Meidän pitää ottaa heidät kotiimme; mitä sitten, jos wirka jääkin, kunhan waan Mikko pelastuu. Ja Aina raukka sitten; eihän hän woi yksinänsä kantaa raskasta kuormaansa; hän nääntyy sen alle, mutta täällä me woisimme olla hänelle apuna ja lohduksena", ja monta muuta semmoista puhetta puheli Leena sairasta miestänsä hoitaessaan.

Waikka Juho oli sairautensa ja murheensa tähden jotenkin umpimielinen ja harwa=puheinen, jonkatähden ei hän useinkaan wastannut waimonsa puheisin juuri paljon mitään, ei Leena kuitenkaan heittänyt puhelemistansa ja keinottelemistansa Mikon ja Ainan kotia=ottamisesta, niin että Juhon wiimein ei auttanut muu, kuin siihen suostuminen. Sen kuultuansa tuli Leena niin hywille mielin, että hän ilossaan kawahti Juhollensa kaulaan ja sanoi: "woi, isä=kulta, kuinka minun nyt on hywä olla! Kyllä Jumalan awulla woimme tässä elää, jos hekin meille tulewat. Ja Mikko täällä tulee toiseksi ihmiseksi.—Onhan hänen omatuntonsa wielä hereillä, sen kuulin hänen kirjeestänsä, ja kun me tuemme ja wahwistamme häntä hywässä aikomuksessansa, niin hän woittaa häijyn kiusauksensa—usko waan minua, isä! niin se käypi; ja Ainankin elämä tulee silloin niin helpoksi ja keweäksi".

"Jos waan et olisi liian aikaisin hywilläsi. Me emme saata heitä ottaa kotiimme, kuin yhdellä ehdolla, ja jos eiwät he siihen suostu, niin..."

"Älä sano enään, isä, enempää!" sanoi Leena, keskeyttäen miehensä lauseen. "Mikä ehto se sitten olisi? sanopa se kohta!"

"Se, jonka olen jo ennenkin sanonut: heidän pitää ruweta tekemään— työtä".

"Eikö sen pahempaa! Niinkö sinä, isä, luulettelet, että hätääntynyt omatunto walitsee ehtoja? Ei, sitä se ei tee, waan hän suostuu ilman ehdotta waikka mihin, josta se luulee wähänkään olewan tukea ja lohduitusta hädällensä. He suostuwat waikka mihin, kunhan waan pääsewät tänne, usko pois!"

"Aina ei ole koskaan wirkannut sanaakaan kotiintulosta".

"Hän ei ole uskaltanut. Minä tiedän, että Aina tekee waikka mitä, miehensä pelastukseksi; luulenpa niinkin, ett'ei Mikko ole Ainalle puhunut mitään, että hän on niitä keinoja ajatellut ja toiminut, hän ei ole kehdannut ilmoittaa aikeitansa kärsiwälle waimollensa. Siinä syy, jonkatähden ei Aina ole mitään wirkkanut heidän tänne tulostaan", selitti Leena innokkaasti.

"Saattaisipa niinkin olla".

"Niin se on aiwankin warmaan. Mutta me emme saa witkastella, meidän pitää heti ryhtyä toimiin, kutsumaan heidät kotiimme; sillä joka hetki on kallis. Hätäntynyt ja kowin pinnistetty omatunto saattaa pian horjahtaa waarallisiin tekoihin, ja silloin on kaikki apu myöhäistä.— Sinun pitää, isä, heti kirjoittaa heille ja kutsua heidät kotiin, sen parempi, jota pikemmin! Kyllä sinä tiedät, isä, miten kirjoittaa pitää, sillä sinä olet niin wiisas; mutta älä heille kowin kowasti kirjoita, sillä heillä on jo kylläksi kuormaa", jatkoi Leena.

Juho lupasi waimollensa noudattaa hänen lempeitä ohjelmiaan ja pani heti kirjeen kokoon.

"Onneton, mutta minulle aina rakas poikani!" kirjoitti hän. "Minä kadun nyt jo, kun en myöntynyt ensimmäiseen pyyntöösi, päästäksenne tänne meille takaisin. En tuntenut wielä sinun suurta

woimattomuuttasi, seisomaan turmelusta vastaan ja sentähden luulin asian käywän laatuun teille soweliaammalla tawalla. Tulkaa siis nyt tänne mitä pikemmin! Yksi ehto minulla on kuitenkin, ennenkun annan lupaukseni. Kowat owat korwet ja kankaat Perälässä; ne eiwät anna leipää työttömille käsille. Saatatteko heittää hempeän herras=elämänne ja muuttaa tähän kowaan kotiin? Saatatteko heittää pehmeän, lämpymän ja pitkä=unisen höyhenwuoteenne ja nousta aamulla aikaisin, mennäksenne muiden muassa kowan korwen rintaan, otellaksenne ja taistellaksenne siellä kaiken päiwän? Woitko heittää hienot ja pehmeät waatteesi pois päältäsi ja pukea yllesi karkeat työ=waatteet, jotka kestävät rynnistellä työn rinnassa? Jos arwelette woiwanne tähän suostua, niin asia ei siis tarwitse sen pitempää keskustelua eikä kirjeenwaihtoa, waan tulla saatte, koska waan itse haluatte".

* * * * *

Eräänä päiwänä syyskuun iltana pysähtyiwät ajoneuwot Perälän porrasten eteen. Wäki oli juuri illallisella, ja pärewalkea paloi pihdissä, walaisemassa raskaassa työssä wäsyneiden ihmisten wiimeistä päiwän tointa, nimittäin waiwautuneen ruumiin jälleen wahwistamista. Kun illastelijat kuuliwät kartanolta kärryn ratinaa ja hewosen jalkojen kopinaa, oudostutti se heitä, sillä Perälä oli siksi syrjässä, ett'ei siellä juuri usein matkustawaisia käynyt, semminkään sulan aikana. Uteliaisuudella katseli wäki owea kohden, kun kopina alkoi kuulua porstuasta, owi aukesi ja sisään astui Mikko Ainan kanssa! Heti paikalla hyppäsiwät Juho ja Leena ylös pöydästä ja riensiwät tulijoita vastaan. Juho tarttui Mikkoon ja Leena Ainaan syliksi, ja he puristeliwät toisiaan niin hellästi ja rakkaasti—tuhlaajapoika oli nyt palannut isän kotiin. Ei kukaan heistä puhunut paljoa, mutta kyyneleet oli jokaisen silmissä.

"On minulla wielä wähän tahdon woimaa, isä; minä olen hyljännyt kaikki, saawuttaakseni yhtä", sanoi Mikko wiimein hiljaa. Juho ymmärsi, mitä tuo Mikon lause sisälsi.

"Jospa Jumala sen soisi, että pääsisit woittajana taistelosta", sanoi hän ja hillitsemätön kyynele=parwi walui hänen kowettuneita kaswojansa alas. Kun ensimmäiset tunteet ja liikutukset oliwät siwu menneet, terwehti Juho Ainaa ja Leena Mikkoo; molemmat pyysiwät tulokkaita olemaan terwetulleita. Nuoremmat weljet ja sisaret hyppeliwät Mikon ja Ainan ympärillä ja hokiwat: "Mikko, Mikko, Aina, Aina!" Lapset eiwät wiattomuudessaan tienneet, mitä haawoja elämän myrskyt oliwät heidän vanhempiansa ja tulleitten wieraitten sydämmiin iskeneet, eiwätkä sitä, että noita haawoja nytkin parast'aikaa kowin poltti ja kihelmöitsi.

Toiwuttuaan ensi häiriöstään, hääräsi, hyöri Leena taas tawallisella hilpeydellään. Hän toimitti waatteita pois Ainan päältä ja heidän kapineitaan sisälle.

"Woi, woi! Hywäpä oli, kun tulitte toki! Kyllä me täällä toimeen tulemme, ja Jumalan awulla luulen kaikki asiat hywäksi kääntywän. Onhan Jumala siunannut työmme, että täälläkin elämme. Nythän on niin hauska, kun Mikkokin on kotona ja Ainankin saamme aina kotona pitää! Woi kuinka sinä, Aina raukka, olet laiha, mutta kyllä sinä täällä hywillä laitumilla kostut, sen takaan", puheli Leena pyöriessään, koettaen leikkiäkin sekaan panna.

Sitten laittoi hän mieluisille wieraillensa illalliseksi parasta mitä talossa löytyi ja wei heidät syömään. Kun wieraat söiwät, istui hän koko syönti=ajan heidän wieressänsä ja koki kaikin tawoin wirkistää heidän murheellisen ja alakuloisen näköisiä mieliänsä.

"Niin on, äiti=kulta, käynyt; puhtaana lähti poikanne kotoanne— turmeltuneena palasi hän takaisin", sanoi Mikko, ja kyyneleet walahtiwat hänen silmistänsä.

"Niin on käynyt, poika=rukka, mutta älä niitä enään muistele; ne pitää meidän kaikkien unhottaa ja tästä puoleenhan me rupeamme elämään uutta, parempaa elämää ja tulemme kaikin paremmiksi ihmisiksi. Et saa luulla, että minä wihaan sinua, Mikko. Kaukana siitä; minä rakastan sinua ainaisella äidin rakkaudella ja säälin sinun raskaita omantuntosi waiwoja", lohdutteli Leena.

Wieraat eiwät syöneet paljon, sillä heidän sydämmensä oli jotakin muuta niin täynnä, ett'ei ruoka maistanut.

Sitten laittoi Leena wieraille wuoteen erityiseen kamariin ja kehoitti heitä makaaman, joka olikin heille hywin tarpeesen, sillä he oliwät murheesta ja matkasta kowin wäsyksissä.

Kun Leena aamulla heräsi, näkyi nawetasta walkea. "Hywä Jumala! miksikä nyt on nawetassa walkea? Onkohan siellä jotain waaraa, wai onko walkea irti?—mitähän nyt on kello?" hätäili emäntä myös jo walweella olewalle miehellensä.

"Kello löi neljä, juuri kun heräsin", sanoi Juho.

Leena puki kiireesti päällensä ja meni tupaan. Siellä oli uusi ihme: walkea palaa lekotti iloisesti takassa ja aiwan ihan outo mies weisteli paitahihassillaan joitakin tarwepuita takkawalkean walossa!

Leena koki hieroa silmiänsä ja katsoa tirkistellä; mutta jos kuinkakin hän olisi pinnistänyt näkö=aistiansa, hän ei waan tuntenut tuota outoa ja aikaista työn tekijää. Hän meni katsomaan tytärtensä wuoteelle, olisiwatko he menneet nawettaan; mutta ei—he makasiwat kaikki makeaa untansa. Leena ei tiennyt, mitä hänen oikein piti ajatella, eikä hän kehdannut oudolta työntekijältä mitään kysyä.

"Hywä Jumala! onkohan nawetassa walkea irti, kun sieltä walkea näkyy ja tytötkin wielä nukkuwat?" äännähti hän wiimein hätäyksissään.

"Ei nawetassa ole mitään waraa", sanoi outo.

"Mutta, kah kummaa! No, mitenkä se nyt oikein on? tuo äänihän oli niin tuttua; onkohan se—Mikko?"

"Niin olen, äiti", kuului wastaus.

"No, mitenkä Jumalan tähden sinä nyt olet niin äkkiä muuttunut?"

Mikko waan naurahti, sanaakaan wirkkamatta.

"Ja kuka Herran tähden siellä nawetassa sitten on?" kysyi Leena taas.

"Siellä on Aina".

"Aina?"

"Niin".

Leena ei tahtonut sen enempää nähdä eikä kuulla. Hän juoksahti heti kamariin ja kertoi Juholle kaikki, mitä oli nähnyt ja kuullut.

"Enhän minä toki niin ollut waatinut", sanoi Juho. Hän puki kiireesti päällensä ja riensi Leenan kansa tupaan. Samalla tuli Ainakin nawetasta sinne ja hän oli niin iloisen näköinen.

"Enhän minä niin kowaa orjuutta tahtonut; minä poloinen kirjoitin teille liika kowasti", sanoi Juho.

"Woi, isä! Ette te ole liika kowasti kirjottanut. Liiankin hellästi te olette pidellyt kiittämätöntä poikaanne. Minä olen hywin kiitollinen sydämmessäni siitä, kun olette ottanut minun wielä kotiinne ja suojaanne, jota en olisi ensinkään ansainnut. Minä tahdon tehdä työtä aamusta iltaan ja hywä on, kun olen siihen lapsuudesta oppinut. Minä tahdon woittaa wielä paljon, isä; mutta työttömillä käsillä en minä tahdo missään tapauksessa ruweta syömään teidän hikiänne ja kyneleitänne", sanoi Mikko ja katsoi häntä wäliin arasti silmiin.

"Ette te tiedäkään, miten meidän sisälliset asiamme oikein owat olleet. Kauwan jo, ennenkun asioista meille mitään kirjoitittekaan, istuimme usein kahden ja puhuimme toisillemme salaisia toiweitamme, että muuta neuwoa ei ole pelastukseksemme, kuin että pääsisimme tänne teidän tykönnne, jossa tahtoisimme tehdä työtä niin paljon kuin woisimme. Kun sitten teidän kirjeenne oli tullut, toi Mikko sen minulle. Minä oudostuin heti hänen katsantoaan, sillä moneen aikaan en ollut nähnyt mitään ilon merkkiä hänen kowoissansa, mutta selwästi hawaitsin nyt niistä kirkkaan paisteen. 'Lue tuo!' sanoi hän ja ojensi kirjeenne. Minä huomasin heti, että se oli teiltä. Henkeäni ahdisti. Minä lu'in ja ja jota enemmän minä lu'in, sitä enemmän helpottui hengitykseni ja näköni kirkastui. Kun olin kirjeen loppuun lukenut, hyrskähdin minä itkuun, mutta se oli nyt niin sanomattoman keweää, sillä toiwon säde oli taas lentänyt sydämmeeni. Minä tartuin Mikkoon syliksi, ja Mikko hywin ymmärsi, mitä minun sydämmessäni liikkui. Hän tarttui minuun wuoronsa syliksi ja myös itki. Siinä sitten kauwan aikaa itkeä nyyhkytimme sanaakaan sanomatta, mutta kummankin sydän puhui niin paljon, ja me ymmärsimme hywin toisemme ja me tunsimme sillä hetkellä sanomatonta autuutta, sillä se kieli, jota sydämmemme puhuiwat, oli— toiwon kieltä.—Tahdon huomauttaa teitä, että tuon autuaallisen tunteen oli meissä herättänyt juuri teidän kirjeenne, ja te luulette, että olette meille liian kowasti kirjoittanut. Siis työntekomme ei ole meille mitään päällepanemaanne orjuutta, waan kauan mietitty welwollisuutemme, jota täytämme ilolla ja jota pidämme ainoana mahdollisena keinona pelastukseemme", ehätti Aina siihen selittämään.

"Totta puhuu Aina; niin asiat owat totuudessa", sanoi Mikko siihen.

"No, mutta mistä Herran tähden te olette nuot työwaatteet saaneet?" kysyi Leena.

"Kuulkaahan nyt! heti kun saimme teidän wiimeisen kirjeenne, rupesimme toimeen. Mikko meni ja haki wirka=eron. Minä rupesin heti hankkimaan ja tekemään työ=waatteita; ne oliwat meidän muassamme tänne tullessamme, ja aamulla ylösnoustuamme puimme ne päällemme, että paikalla kykeneisimme työhön ryhtymään", selitti Aina.

"Woipa kaikkea tässä maailmassa! Nyt minä wasta huomaan, minkätähden en minä kohta Mikkoa tuntenut, kun tupaan tulin. Hänelläkin on, näenmä, työ=waatteet yllänsä ja mihin lienewätkään herras=nutut nyt joutuneet? Mutta wielä on sittenkin Mikossa niin käsittämättömän outoa, joka tekee hänen wielä lähes tuntemattomaksi—woi, totta maarian! hänellä ei olekaan, näenmä, sitä isoa—partaa, joka peitti puolen kaswoista!" puheli Leena, ja Mikko nosti päätänsä, katsahti äitiänsä silmiin ja naurahti.

Kun aamu oli niin kulunut, että emännän piti einettä toimittaa, laittoi hän kamariin ruoan Mikolle ja Ainalle erilleen ja käski heitä sinne syömään.

"Ei kertaakaan muuta, kuin tawallista perheen ruokaa", sanoi Mikko ja astui muun wäen kanssa wankasti pöytään.

"Me olemme sen jo ennen päättäneet, ett'emme kerrassaan syö eri=ruokia", sanoi Aina ja seurasi muita.

"No, mutta tämäkään kerta edes!" intteli Leena.

"Ei tätä eikä muuta kertaa", sanoi Mikko lujasti.

"Woi, hywäinen aika!" sanoi Leena ja jäi awossa suin katsomaan noita herroista äkkiä urheoiksi talonpojiksi muuttuneita ja tällä kerralla uppiniskaisia wieraitansa.

* * * * *

Lapsetkin, kun nousiwat ylös, hawaitsiwat kohta Mikon ja Ainan uudet pukimet ja oudoksuiwat niitä. He kieppuiwat äitinsä ympärillä ja uteliwat: "äiti, äiti ettekö te kuule? Eikö Mikko ja Aina menekään meiltä enään pois, koska owat arkiwaatteissa?"

"Olkaa siinä nyt taas joutawoimatta!" sanoi äiti ja toimitti heitä eineelle.

Perälän wäki hankki itseänsä nyt työhön ja Mikko myös.

"Ei sinun nyt ensipäiwinä ainakaan tarwitse työhön mennä; panehan ensimmältä werryttelemällä", sanoi Juho Mikolle.

"En yhtäkään tuntia ole työstä poissa", wastasi Mikko jäykästi, ja samassa meni hän ja otti matkalaukustansa työ=kintaat, jotka hän oli sitawarten jo ennen warustanut. Ne saatuansa läksi hän muiden kanssa työhön. Kaiken päiwän raatoi Mikko niinkuin mies, mutta illalla oli hän jotenkin uupuneen ja wäsyneen näköinen; uupuminen lienee waikuttanut sen alakuloisuuden ja harwapuheisuuden, joka hänessä sinä iltana sitten oli hawaittawaa.

Aamulla oli Mikon ruumis niin kipeä, ettei hän ollut toiselta kyljeltä toiselle päästä; kowa korwen työ oli rusikoinut hänen elämän hempeyteen tottuneen ruumiinsa, sillä työ ei tunne leikkiä. Nurkumatta, oihkaamatta puki Mikko yhtäkaikki yllensä ja meni muiden kanssa työhön. Muutamia päiwiä tuota menoa pitkitettyä, parani Mikon kipeä ruumis ja hänen elämänsä käwi wähitellen iloisemmaksi, työnsä keweämmäksi.

Aika oli kulunut nuoren pariskunnan tulosta jo noin puoli vuotta, eikä ollut Mikko wielä kertaakaan ollut humalassa. Hän teki työtä waan katkeamatta ja näyttipä siltä, kuin ei hänellä olisi koskaan ollut taipumusta wäkewiin juomiin. Aina oli niin iloinen ja hääri ahkerasti taloudellisissa toimissa. Hän oli ruumiinsakin puolesta hyötynyt paljon, ja entiset nuoruuden ruusut alkoiwat taas nousta hänen niin kuihtuneille ja kalpeille kaswoillensa. Tuo ulkonainen hywinwointi oli seuraus hänen sisällisestä hywinwoinnistansa, sillä hän toiwoi nyt niin paljon. Juho ja Leena myös toiwoiwat ja—Mikko itsekin toiwoi.

Eräänä talwi=iltana, kun kaikki wäki oli käsitöittänsä ääressä—aukesi owi äkkiä ja sisään astui jokseenkin humalainen mies. Heti wieraan tultua tupaan, huomasi talon wäki, ett'ei tulija ollut mikään kylän ratku, waan joku paljon mailmaa kokenut käsityöläinen.

"Hywää iltaa! Täälläpä waan Peräläkin (hän tarkoitti Mikkoa) istuu moukkien joukossa! Ahaa! Perälä on ollut oikeen sukkela jälkensä peittämään, kun on tullut minulle mitään wirkkamatta tänne korwen lonkeroihin piiloon, pois ihmisien ilmoista! Mutta minä olen wanha kettumies, ja Perälä saapi nyt huomata, ett'en ole niinkään huono jäljillä pysymään. Ahaa! Karkujain kettu on, näen mä, muuttanut karwansakin aiwan päinwastaiseen suuntaan, sillä waikka nyt on talwi, on hänellä kesä=turkki yllään! —Mutta sekään ei auta; tässä olen kun olenkin. Eipä ole taitanut täällä korwessa isoon aikaan saada minkäänlaista kielen kostuketta; mutta nyt sinun pitää sitä saamaan, sillä ennestään tiedät sen, ett'en koskaan kulje kuiwin suin, enkä wähillä ewäillä. Minulla on wäskyssäni pari pulloa kahdentoista markan rommia ja kolmas on wähin wajawin powessani. Siitä otamme ensin hywät alkajaiset ja sitten pidämme koko yön hupaista elämää, sillä tottahan annat kamarisi nurkassa minulle yösjän", lörpötteli

tullut Mikolle!

Tuon wanhan laulun kuultuansa ja wieraan hywin tunnettuansa, waaleni Aina kuolon kalpeaksi. Eikä se kumma ollutkaan, sillä tuo soitto oli usein ennenkin ryöstänyt häneltä wiimeisenkin toiwon kipinän.—Juhon kaswot synkistyiwät ja hänen otsansa rypisty; Leena waan pysyi niin iloisen ja lewollisen näköisenä.

Wieras siwalsi nyt powestansa rommi=pullon, käweli suoraan Mikon tykö, ojensi sen hänelle ja sanoi: "he! saa tästä aluksi!"

"Minä en ryyppää", sanoi Mikko.

"Hoh! Ethän ole wielä päällepäätteeksi tullut pyhimykseksi?"

"Minä en ole aikunut ryyppätä enään koskaan".

"Mitä hittoja! kelpasipa se ennen".

"Jos kohtakin".

"No, no! Ei huolita niin tiukalle ottaakaan. Saatathan wanhan tuttuwuutemme ja ystäwyytemme wuoksi maistaa minulle mieliksi; ei suinkaan se sinua mihinkään wie, enkä tarkoita sinulle mitään pahaa", sanoi wieras wähän makeammasti, yhä tarjoten Mikolle pulloansa.

Mikko otti pullon vastaan ja—ryyppäsi, nähtäwästi oikein aika=lotkauksen!

Yhä enemmän waaleni Aina, yhä enemmän synkistyiwät Juhon kaswot ja hänen otsansa pimeni nyt kokonaan.

"Kas niin, ystäwäni! wähällä aloitamme, mutta paljon lopetamme, eikö niin?—toinen kerta ja paremmasti!" sanoi wieras, tarjoten toistamiseen Mikolle pulloansa.

Mutta ennenkun Mikko ennätti mitään wastata, otti Leena puheen wuoron. Hän astui wieraan tykö iloisen näköisenä ja sanoi: "ei Mikko ryyppää toista kertaa, ennenkuin annatte minun ensin pullostanne maistaa. Minkälainen wieras te olette, kun ette te ollenkaan tarjoa isännälle ja emännälle suun awausta? ja emännähän aina ensiksi kunnioitetaan".

"Kas, te olette oikein kelpo emäntä; semmoisia ei usein tapaa. Minä olen hywäntahtoinen mies ja antaisin useinkin emännille sydämmen wahwistusta; mutta nuot akkaset owat enimmiten semmoisia riiwatuita. Waan tähän näytättekkin olewan jotakin parempaa lähtöä.—Saaman pitää emännän ja isännänkin", sanoi wieras ja ojensi samassa pullon emännälle.

Samassa silmänräpäyksessä kun Leena sai tarjotun pullon käteensä, lensi pullo rommeineen päiwineen muurin kylkeen ja meni tuhansiksi pirstoiksi.—Aina säpsähti, mutta Juhon suun sopeissa huomattiin hieman hymyilyn wäreitä.

"Noin wälein minä juon; antakaa lisää!" sanoi Leena woitto=riemulla ja hänen kaswonsa niin loistiwat.

"Tuhatta p—pipä olitkin, ja olitkin kyllä sukkela minua pettämään, mutta tästä tuleekin surkea 'prosessi';—te sen tuhannen wietäwät ette tiedä ihmisydestä mitään, mokomat siat", sanoi mies ja rupesi möykkäämään, nakkelemaan kaluja huoneessa, kämmentelemään, hyppelemään, sadattamaan, kirkumaan, joita tehdessään hän puri ankarasti hammasta ja näytti noiden liikkeidensä ohessa waaniwan lyödä Leenaa.

"Siiwolla!" ärjäsi Juho tuolle raiwostuneelle juopuneelle.

"Mikä sinä luulet olewasi, joka tulet minua aisaamaan?" sanoi mies raiwossaan ja pitkitti raiwoisaa käytöstänsä.

Juhon kärsimys nyt jo loppui. Hän astui miestä likemmäksi ja sanoi: "jos et sinä kohta ole ihmisittäin, niin minä paiskaan sinut ulos".

"Koetapas!" sanoi möyhääjä ja tarenteli tulemaan Juhon kimppuun.

Juho otti nyt tuon suukon, turmeltuneen ja möykkäävän miehen rinnuksista kiinni, nosti hänet kohoksi ja alkoi wiedä aikakyytiä owea kohden. Mies koki kaikin tawoin wastustaa Juhoa, kiemuroiden ja potkien, mutta mikään ei auttanut, sillä kowat oliwat nuot Juhon korwen karaisemat kourat, ja Juho kantoi kun kantoikin hänet ulos ja paiskasi porrasten päähän. Miehen ewästen sattui tuossa kyydissä käymään niin onnettomasti, että hänen molemmat rommipullonsa selässä olewassa matkarepussa

särkyivät. Kirkuen ja noituen nousi mies ylös ja katsoi tuimasti portaille, uhaten tulla tupaan takaisin, mutta Juho seisoj niin tyynen ja rauhasen näköisenä, kuin ei olisi mitään tapahtunut. Tuo näkö peljätti miestä niin, ett'ei hän uskaltanutkaan enään nousta portaille. Hammasta purren ja sadatellen lähti hän pois, ja rommi juoksi wirtana hänen repustansa.—Sitten palasi Juho tupaan.

Ainan silmissä nähtiin nyt kyyneliä, joita salaten hän kiireesti riensi kamariinsa; Leena meni hywin warowasti hänen jälkeensä.

"Woi, hyvä lapsi! Oliko se sinusta paha, kun tuota wierasta täytyi noin kohdella?" sanoi Leena säälien ja surkutellen.

"Ei se ollut mielestäni ensinkään pahaa, päinwastoin teitte te siinä asiassa sangen hyvän työn; joku muu se on, joka tekee mieleni raskaaksi", sanoi Anna.

"Mikä sitten? sano se minulle!"

"Minä näin, ettei Mikko olisi jaksanut kestää kiusauksessa", sanoi Aina hiljaa.

"Senhän minäkin näin ja siltipä minä teinkin tuon kepposen, kun huomasin, ett'ei enään muu keino auttanut".

"Jos nytkin olisimme olleet entisellä asemallamme, niin olisi asia aiwan uusi. Ja siellä olisi ollut jo satoja muita kiusauksia, joiden tähden ei olisi missään tapauksessa woinut tulla Mikolle näin pitkää selwää wäliä".

"Mutta kumminkin on näin pitkä wäli jo ollut ja aina pitemmäksi se tulee, sillä tuo yritys ei ensinkään onnistunut, eikä koskaan tule meillä onnistumaan. Sitä wastenhan me olemme asemamme juuri näin asettaneetkin, että meitä olisi useampi tuota pahaa vastaan=torjumaan, ja me woitamme, se on warma toiwoni", sanoi Leena.

"Te olette aina niin hyvä!" sanoi Aina ja kawahti anoppinsa kaulaan.

Juho ja Mikko tuliwat nyt myös samaan kamariin, ja edellinen wirkkoi:

"Wäärinpäin teet, Mikko, parannusta; sinulla on wäärät aseet, wihollista vastaan ei woi seisoa. Omilla woimillasi koet tehdä itseäsi hyväksi, mutta hengen woimat owat lihaa ja werta wäkwämmät, olkoonpa se sitten hyvä tai paha henki, ja sentähden horjut sinä taistellesasi. Olet unhottanut rukoilla woimaa Jumalalta, joka yksin woipi tehdä ihmisen wahwaksi seisomaan syntisiä himojansa vastaan. Niin kauwan kun olet wieras Hänelle, niin kauwan owat turhat kaikki ponnistuksesi".

Mikko ei wastannut mitään, mutta sywästi lienee hänen isänsä puhe waikuttanut, sillä hän wäliin punastui, wäliin waaleni.

Tuon tapauksen jälkeen käwi Perälän perhe=elämä entiselleen, eikä mitään erinomaista tapahtunut.

* * * * *

Kaksi vuotta oli kulunut siitä, kun Mikko ja Aina tuliwat Juhon taloon. Perälä oli paljon sillä ajalla muuttunut. Yhdellä puolen pihaa seisoj wankka ja uljas pytinki täydessä asussa. Juhon pitkällisten ponnistusten, hänen lastensa lisääntyneiden woimien ja Mikon uutteran ja järkähtämättömän työnteon kautta, oliwat wiljelykset ja samassa muutkin warallisuuden suhteet melkoisesti paranneet, joiden tähden Perälän nimeä kylässä alettiin mainita warakasten talojen seassa. Juho ja Mikko—isä poikineen—oliwat omilla käsillään salwaneet tuon uljaan pytingin, ja Mikko oli yksinään tehnyt kaiken nikkarin työn. Toista oli nyt Perälän perheen asua noissa siisteissä, puhtaissa, kookkaissa ja hywin järjestetyissä uusissa huoneissa, kuin entisissä pienissä ja lahonneissa hökkeleissä, joissa he oliwat asuneet taloutensa pienempänä ja köyhempänä ollessa. Näyttipä siltä, kuin heidän olonsa olisi kokonaan uudistunut ja tullut kaiken haaran kautta mukawammaksi. Ja tuo uusi elämän mukawuus ei ollut mikään muu, kuin hedelmä asukasten ahkerasta ja järjestetystä—työn teosta.

Mutta mitenkäkö nyt oli Perälän asukasten sisällinen tila? Se on kyllä oikeutettu kysymys, sillä ulkonainen hywinwointi ei tee ihmisiä onnelliseksi, waan elämän tosi=onnellisuuden pitää alkaa sisältä, sen pitää alkaa asukasten—omantunnon rauhalla.

Sywälle painuiwat Mikon mieleen hänen isänsä lausumat sanat tuona wiimeisenä kiusauksen hetkenä, jolloin hän niin ankarasti horjui. Sywästi tunsj hän silloin oman woimattomuutensa seisomaan kiusauksiansa vastaan, ja häpiällä tunsj hän, että hän olisi warmaan taas langennut, jos eiwät muut olisi tulleet taistelussa hänen woimattomuutensa awuksi. Hän oli luulettelut woiwansa himonsa kuolettaa siten, että hän muuttaisi wanhaan kotiinsa, jossa ei olisi tilaisuutta kiusaukseen, hän oli luullut ajan pituuden olewan parhaan sota=aseen, jolla hän woittaisi taistelonsa; se muka wiimein oli

huuhtowa himot pois hänen werestänsä. Hän oli tuota ajan autuuttawaa woimaa koettanut jo puoli vuotta; eikä se ollutkaan suosioton ollut häntä kohtaan: hän ei ollut koko sillä ajalla langennut. Mutta eipä hän ollut woinut seisoa vastaan ensimmäistäkään kiusausta, ja siis ei ollutkaan aika woinut hänen himojansa puhdistaa.—Kaiken tuon huomattuansa, rupesi Mikko wakawasti miettimään asiaa ja ensikerran elämässään huomasi hän, ett'eiwät hänen rikoksensa olleet tehdyt ihmisiä, waan myös Jumalaa vastaan. Heti kun hänessä tuo tunto heräsi, nähtiin hänen yksinäisyydessään lueskelewan—Jumalan sanaa, jota hän ei ollut kaukaan aikaan käsissään pitänyt, ja nyt alkoi Mikossa uusi elämä. Tahto hänellä oli jo kauwan aikaa ollut woittamaan himojansa, mutta woimaa ei hänellä ollut sitä tehdä, mutta tuosta hänelle ennen oudosta lähteestä sai hän aina uusia woimia tahdollensa, ja niiden awulla oli hän jo woinut seisoa vastaan monta ankaraa kiusausta noiden puolen toista vuoden kuluessa. Hän oli vuoden ajalla käynyt kaupungissakin; useat kerrat siellä oli hän tawannut runsaasti entisiä synti=kumppaneitaan, jotka kokiwat kaiken tawoin saada häntä ryyppäämään, mutta siitä ei tullut mitään. Mikko pysyi lujana, hän ei horjunut nyt, sillä hänellä oli nyt—tahdon woimaa.— Olihan siis Perälän perheessä tapahtunut sisällisiäkin uudistuksia, ei waan talossa ulkonaisia parannuksia.

Toisellaiseksi oli Mikon muuttumisen johdosta tullut muidenkin Perälän perheen jäsenten sisällinen tila. Aina oli saanut takaisin entisen werewyytensä ja kauneutensa yhdessä iloisuutensa kanssa. Hän oli niin onnellinen Mikon lopullisesta parantumisesta, ja hänen onneansa enensi wielä wastasyntynyt pienokainen, joka makasi hänen edessään kehdoissa.

Toisenlaiseksi oli nyt tullut Juhon ja Leenankin sisällinen tila. Juho näki ja uskoi nyt, että hänen lapsensa oli pelastunut kauheasta waarastaan, ja tuo wakuutus teki hänen murheesta nääntyneelle sydämmelleen niin hyvää. Hän näki wielä päälliseksi toteentuneeksi hartaimman toiwonsa, että Mikolle ja Ainalle tulisi perillinen. Tästä tuli hän iloiseksi kuin lapsi, waikka hänen hapenensa kowan murheen aikana oliwat melkein kaikki käyneet harmaaksi. Hän käwi usein kehdon luona ja silloin hän katsoi aina hymyssä suin lapseen niin hartaasti; sitä kylläkseen katsottuaan, kääntyi hän ja meni taas työhönsä.

Leena iloissaan ei tiennyt oikein, mitä hänen pitäisi tehdä ja sanoa. "Enkö minä, isä, sitä sinulle sanonut", intti hän nyt usein, "että Mikko wielä kerran paranee, ja nythän hän onkin jo parannut; silloinkin minä niin toiwoin, kun sinä olit aiwan epätoiwossa: uskothan nyt, wai kuinka, isä? näethän nyt, että minä olin oikeassa ja nyt meidän on niin hywä olla—eikö niin?"

"Mutta lujassapa se oli", sanoi kerrankin Juho eräasen tuommoiseen waimonsa puheesen ja weti piipustaan pari, kolme sawua hywin nopeasti.

"Mikko raukka! Hän oli kowin sywälle langennut.—Lujassa se oli, se on tosi, isä! mutta missä hän nyt olisi, jos emme olisi häntä ottaneet tukeaksemme; hän olisi warmaankin hukassa, hukassa sielun ja ruumiin puolesta. Woi, woi! Wanhin ei saa antaa äänensä lakata kuulumasta lapsellensa, ei wielä silloinkaan, kun hän luulee lapsensa jo olewan perikadossa. Wanhimman sana ja huoli waikuttaa lapsessa niin paljon", wastasi siihen Leena puolestansa.

Mikko oli ensi aikoina Perälään tultuansa hywin harwa=puheinen ja umpi=mielinen. Hän ei käynyt koskaan kylässä, ja jos kyläläiset joskus käwiwät Perälässä, kyntti Mikko aina silloin yksinäisyyteen sanaakaan wirkkamatta. Pappilassakaan ei Mikko ollut kertaakaan wielä käynyt, waikka niinkin paljon aikaa oli kulunut. Näytti melkein siltä, kuin tuosta ennen niin hilpeästä miehestä olisi nyt tullut oikein aika jörö, jota ei enään mikään woisi elähyttää. Se oli häpeä, joka Mikon noin umpimieliseksi saattoi. Hän tunsi sydämmessään, ett'ei hän ollut mahdollinen olemaan ja seurustelemaan muiden ihmisten parissa. Aikaa woittain tuli hän kyllä kotiwäkensä kesken entiselleen; mutta kauwan weti aikaa, ennenkun hän tuli kyläläisiensä kanssa wähäänkään tuttuuuteen ja ystäwyteen. Ensinnä kun Mikko tuli Perälään takaisin, katsoiwat kyläläiset häneen kammolla ja mainitsiwat hänen nimeänsä inholla. Mikon parannettu elämä saatti heidät kyllä waikenemaan, mutta synkkä epäluulo asui kumminkin kauwan heidän sydämmissään. Waan kun Mikko työssä ja totuudessa näytti olewan itsellensä sekä tahtoa että woimaa woittamaan kiusauksensa, niin wähitellen muuttui kyläläisten kammo Mikkoa kohtaan salaiseksi ja sywäksi kunnioittamiseksi. Wähitellen alkoiwat he etsiä Mikkoa hänen omassa kodissaan, ja waikka kuinkakin umpimielinen hän olikin, tekiwät he puhetta hänen kanssaan. Niin muuttui heidän wälinsä wiimein taas entisellensä.

Perälään tuli nyt isot ristiäiset, sillä Mikon ja Ainan esikoinen piti saatettaman seurakunnan yhteyteen. Paljon oli kutsuttu kyläläisiä wieraiksi Perälään, ja kirkkoherra tuli myös sinne, toimittamaan ristimistä. Kaikki wieraat oliwat hywin iloisella tuulella ja haasteliwat Mikonkin kanssa kunnioituksella. Kirkkoherrakin jutteli hänelle paljon sekä yksityisistä että yhteiskunnallisista asioista. Ei kukaan näyttänyt muistelewan menneitä aikoja. Juhokin oli tänään oikein iloisella tuulella, joka muutoin oli hänen luonteelleen niin harwinaista. Leena hyöri ja pyöri kaikkialla ja lausui yhdelle ja toiselle wieraista, töittäensä wälistä, aina jonkun leikkisän ja mielistelewän sanan. Ensikerran oli Mikko appensa ja anoppinsa parissa nyt tulonsa jälkeen; sillä hän ei ollut ainoatakaan kertaa käynyt Wirtalassa. Mutta nyt oliwat Wirtalan wanhukset sekä kutsutut että tulleet Perälään; he näyttiwät hywin tyytywäisen ja

iloisen näköisiltä. Mikkokin oli iloinen ja näytti nyt saaneen takaisin, ainakin osan, entisestä hilpeydestään. Kaikista iloisiin oli kuitenkin Aina, joka puna=poskisena istui tuossa puhtaassa lapsivuoteessaan, pidellen sylissään ja wäliin ruokkien kaunista ja terwettä poikaansa ja puhellen entisten tuttuin ja ystäwiensä kanssa.

Näin paljon iloa oli nyt ihmisillä ja heidän ilonsa oli puhtainta laatua, sillä he iloitsivat langenneen kansalaisensa nousemisesta; ja heidän ilonsa ylöttyi taiwaasen saakka, sillä taiwaan enkelitkin iloitsivat siitä.

Pidot wiimein loppuiwat, hupaisien ja iloisien puheiden päätökseksi tuli komea iltainen, ja siitä päästyä hankkiwat wieraat poislähtöään. Kättä puristaen jättiwät he kaikki Peräläiset hywästi, mutta kun he tuliwat Mikon ja Ainan luokse, oli heidän hywästijättönsä ja käden=puristuksensa erittäin hellä ja sydämmellinen; Paljon ei tosin silloin puhuttu suulla, mutta sydämmet puhuiwat paljon.

Siitä herran hetkestä tuli kyläläisten ja Mikon wäli yhä tutummaksi ja sydämmellisemmäksi. Jälkimmäiset alkoiwat nyt usein ja lukuisasti tulla pyhäilloin Perälään; sillä siellä oli mies, jonka puheita oli hywä kuunnella. Hänellä oli melkoiset tieto=warat ja elämän kokemusta oli hänellä myöski paljon. Hänen puheestaan oli nyt poiskarisnut kaikki nuoruuden oloihin sopiwa leikki, ja sijaan oli astunut sywä yleisten asiain käsitys ja pontewa esitys=tapa, jota hän kumminkin wäliin höysteli asian mukaisilla ja asiaa walaisewilla esimerkeillä, wertauksilla ja kokka=puheilla. Noiden omaisuuksiensa tähden tuliwat hänen puheensa wakawiksi ja lujiksi, kuin seinään lyöty kirwes. Ei ollut sitä yhteiskunnallista kysymystä, johon ei Mikko woinut antaa tarkkoja ja pontewia selityksiä, ja näin tuli Mikko ennen pitkää tärkeäksi jäseneksi yhteiskunnassa.

Hänkin käwi nyt, tarwittaessa, kylässä, sillä hän näki ett'eiwät kyläläiset enään häntä kammoneet. Hän käwi nyt usein pappilassakin, ja kirkkoherra kunnioitti häntä kowan rywötyksen ja kowan taistelun jälkeen, onnellisesti nousneena ja turmeluksensa woittaneena miehenä, jonka hän saattoi nyt taas ilolla lukea jaloimpien kansalaisiensa joukkoon.

* * * * *

Perälä on nyt paikkakunnan wahwimpia taloja, sillä Mikko ohjaa wahwalla kädellänsä kaikki taloudentyöt ja asiat, ja lujalla, woimaa saaneella tahdollansa—elämänsä. Hänelle on jo parikin kertaa tarjottu entistä wirkaansa takaisin, mutta hän ei ole tahtonut sitä ottaa. Hän tyytyy asemaansa ja iloitsee woitostansa.—Juho on jo harmaapäinen, ja ei mikään ole hänelle sen mieluisempaa työtä, kuin wäliaikoina Mikon ja Ainan lapsien hoitaminen, joihin hän katsoo niin hartaasti ja hymysuin.—Leena on wielä yhtä hilpeä kuin ennenkin, ja kun hänelle waan tulee Juhon kanssa puhe Mikosta, toistaa Leena taas nuo niin usein lausumansa sanat: "enkö minä sitä sanonut sulle, isä kulta!"

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ELÄMÄN HAWAINNOITA 03: SUKU=YLPEYS;
TAHDON WOIMA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™

electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of

the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.